

lendi cereum [Al. cerea] paschalem. Et præcepit, ut A nullis clericis poculum in publico propinaretur, nisi tantum in cellis fidelium, maxime clericorum. Hic fecit ordinationem unam per mensem Decembrem, presbyteros decem, diacones tres, episcopos per diversa loca numero octo (Vid. Prosper in Chronico). Sepultus est via Tiburtina, juxta corpus beati Laurentii martyris, septimo kalendas Januarii. Et cessavit episcopatus dies undecim.

NOTÆ SEVERINI BINI.

Zosimus. Post obitum Innocentii, interlapsis viginti duobus diebus interregni, Zosimus factus est pontifex decima nona Augusti, anno Domini 417, qui est Honorii 23, Theodosii 10. Pelagius et Cœlestius ab Africanis condemnati, ad pontificem appellarunt, oblatoque Zosimo fidei libello plane catholico, se in omnibus paratos esse dixerunt; eadem de fide sentire, quæ Romanus pontifex sentienda proponeret. Quibus persuasus pontifex de utroque, ut videri poterat, catholico reddito, ad eosdem Africanos episcopos litteras dedit, quas infra ex codice Vaticano cum libello fidei subjungemus. Baptistalis fontis benedictio, ut est apud Leonem epist. 65, miraculo est confirmata. Quid in causa Pelagii inter Zosimum et Africanos concilii patres actum sit, infra dicemus. Interea Romæ Cœlestius in iudicium vocatus, de fide et doctrina examinatus, peccatum originale cum Pelagio negasse repertus fuit: qua de causa in utrumque sacer patrum consensus hanc sententiam damnationis protulit, ut nisi correcti poenitentiam agerent, toto orbe terrarum damnati censerentur. Sixtus Romanus presbyter, Cœlestini in pontificatu successor, quem Pelagianæ hæreseos fautorem ac patronum esse calumniati fuerant, primus in illos anathema proclamavit, et commentarium adversus eosdem scripsit, teste Augustino epistol. 104 et 105. Honorius imperator edicto promulgato eosdem proscripsit. Fautores Pelagii ex clero Romano, tamquam rebelles et perturbatores omnium a Zosimo excommunicati, cum ad Honorium imperatorem de pontifice conquesturi se contulissent, sub pœna excommunicationis vitari jubentur per epistolam Zosimi ad presbyteros et diaconos Ravennates perscriptam. Damna hæresiarchæ pontificem, clerum Romanum, Augustinum, aliosque catholicos calumniis impetiverunt, et Ecclesiam Romanam orientalibus odiosam reddere laboraverunt; sed frustra. Ob disensionem quamdam Africanorum episcoporum cum Romano pontifice abortam, de prosecutione appellationum ad sedem apostolicam interpositarum, Faustinum episcopum Potentinum in Piceno, Asellum et Philippum, legatos a latere anno Domini 418 Carthaginem misit. Quoniam vero inter hæc Zosimum mori, remque ad Bonifacium successorem ejus devolvi contigit, quid in causa perdifficili, quinquennio agitata, gestum sit, infra dicemus. Baron. prædictis annis.

Sedit annum unum, menses duos, dies undecim. Anno uno, mensibus quatuor, diebus septem pontificiam sedem tenuisse patet ex initio et fine ponti-

ficatus. Anno præcedente 417 Innocentium adhuc superstitem fuisse indicat ejus epistola ad concilium Milevitanum scripta. Ad finem anni 418 Zosimum non supervixisse, acta concilii Carthaginensis vi et epistola Bonifacii successoris ad episcopos Galliæ, sub consulatu Monaxii scripta, testantur. Cum ergo, juxta auctoritatem libri pontificalis, obitus Zosimi contigerit vii kalendas Februarii (Januarii), constetque ex relatione Symmachi ad Honorium iv kalendas Februarii data, Bonifacium eidem subrogatum fuisse, dicendum est Zosimum non tribus, sed uno tantum anno, ac prædictis mensibus et diebus, sedem apostolicam gubernasse. Baron. anno 418, num. 75. Per parochias concessit licentiam. Zosimus hoc tantum constituit, ut idem cereus, qui in majoribus dumtaxat basilicis incendi soleret æque singulis parochiis concederetur. Benedictionem enim cerei paschalis, in ecclesia antiquiorem esse docet Prudentius, qui de eo hymnum cecinit. Baronius anno 418, numero vigesimo sexto.

II.

(Ex Collect. Epist. Rom. Pont. Constantii tom. I.)

Hujus papæ pontificatus brevis, sed rebus in Pelagii Cœlestique causa gestis satis celebris fuit. Paschano apud Leonem papam epist. 3 scribenti, anno 417, dum Zosimus pontificatum gereret, Pascha Martii 25 die celebratum esse, suffragatur ipsius Zosimi epistola 1 eodem anno Martii 22 die data. Quocirca majori fide digna visa sunt martyrologia aliaque monumenta vetera, quæ Innocentii obitum Martii 12 die, quam quæ aliis diebus vel mensibus consignant. Hinc et quo die ordinatus sit Zosimus, non arduum est definire. Nam quin dominico die inauguratus sit ipse epist. 4 n. 2 dubitare non sinit, dum inter ordinationis Herotis vitia hoc recenset, quod ne dies quidem legitimus ordinationis esset adscitus. At vero a Martii die, quo Innocentius obiit, ad 22, quo Zosimus priorem epistolam scripsit, nullus occurrit dominicus dies, nisi decimus octavus. Restat igitur ut hoc die Zosimus fuerit ordinatus. Si ea benignitate, qua Pelagium Cœlestiumque, conversos illos existimans, complexus est, ad indulgentiam quam propensus esset patefecit; eo etiam studio quo illos postmodum detracta fraude, ubique terrarum curavit condemnandos, ab hæresi probanda quam alienus esset, quamque catholice veritati semper fuerit addictus, omnibus comprobavit. Ipso quippe usus est Deus, ut Pelagianorum condemnationi coronis celeberrimo decreto imponeretur. Anno 418, Decembris 26 die, ut ex Symmachi Urbis præfecti relatione, a Baronio ab anno 418 edita conficitur, vivendi finem feliciter fecit, anno uno, mensibus novem, ac novem diebus, secundum Prosperum, in pontificatu exactis.

ZOSIMI PAPÆ EPISTOLÆ ET DECRETA.

(Ex Editione P. Constantii Epist. Rom. Pontif. tom. I.)

MONITUM IN EPISTOLAM SEQUENTEM.

1. E veteri Arelatensis ecclesiæ collige, qui nunc in

Colbertina bibliotheca asservatur, a Baronio primum in annalibus, ac deinde a Jac. Sirmundo inter concilia Galliæ vulgata est hæc epistola: Exstat et in

altero laudatæ bibliothecæ non minus vetusto exemplari. Ad utriusque discrimen primum *Arel.*, alterum *Colb.*, nuncupamus. Tertium vero nobis suppeditavit bibliotheca Regia codicem not. 3989 duobus prædictis antiquiorem, in quo præmittitur *factum* (seu *edictum*) *ad virum illustrem Agricolam præfectum Galliarum Augustorum Honorii et Theodosii*, infra suo loco edendum, ac deinde sequuntur plures Zosimi aliorumque Romanorum pontificum ad Pelagium usque epistolæ, præsertim in Arelatensis Ecclesiæ gratiam conscriptæ. Præterea in Morbacensis monasterii exemplari, compilationem canonum ab annis circiter 800 scriptam continente, duo posteriora epistolæ hujus capita reperimus Zosimo nostro adscripta. In eodem tamen ms. offendimus eisdem caput 1 nomine inscriptum *Silvestri papæ*, velut Reticio Augustodunensi episcopo per Gallias ac septem provincias privilegium largientis, idque regionis hujus præsulibus significantis. Exhibet quoque vulgata Floriacensis bibliotheca idem caput nomine item *Silvestri papæ* insignitum, quo idem privilegium Paschasio Viennensi conceditur. Hujus autem scripti, quod in Appendicem rejiciendum duximus, falsitatem loco suo probaturi sumus. Neque igitur hæc scriptio, sicut nec falsa codicis Morbacensis citatio, epistolæ sequentis officient veritati. Hinc tantum conficitur ecclesias, quæ aliquod sibi jus in alias arrogare voluerunt, privilegio ad epistolæ hujus imitationem concinnato illud obfirmare contendisse.

2. Epistolæ sequentis veritatem non modo probat veterum codicum auctoritas, sed et historica veritas confirmat. Certe episcoporum Arelatensis provinciæ ad Leonem papam preces apud ipsum Leonem epist. 40 nemo queat legere, quin epistolam istam plane ab illis indicari, et ex ejus verbis preces illorum expressas esse non statim agnoscat. Similiter omnes sive antecedentium sive subsequentium Romanorum pontificum quæ ad Arelatensem ecclesiam attinent epistolæ, ita inter se coherent, ut qui unam admisserit, vix ullam rejicere deinde valeat. Quocirca Joan. Morinus *Eccl. exercit.* 24 Scaliger merito ridet, quod epist. 348, et hanc epistolam, et alias Arelatensis sedis gratia scriptas Zosimo indignas ac supposititias judicaret. Quæ autem adversus illas objiciuntur, Pasch. Quesnellus ad calcem operum Leonis *dissert.* 5, part. I, cap. 6, diluit. Demum Francofordiense concilium anno 794 habitum, Carolo Magno præsentem, can. 8 illarum haud obscure meminit, ubi habet: « De altercatione Ursionis Viennensis episcopi lectæ sunt epistolæ beati Gregorii, Zosimi, Leonis et Symmachi, quæ definiunt, etc. »

3. An Zosimus Arelatensi episcopo nihil hæc epistola novi tribuerit, jure disceptetur. Censet quidem Pasch. Quesnellus loco laudato in eo etiam, quod cap. 1 de formatâ præcipitur, nihil ei tributum esse, nisi quod jam a Cypriani ævo habuerit. Sed quod ea de re ex epistola 1, ad Stephanum I papam, patere ait, nobis prorsus latere ultro fatemur: in ea enim epistola nullus occurrit de formatis sermo.

^a Subsequentibus tituli e Sirmondo, non ex mss. exprimuntur.

^b Septem illæ provinciæ, quarum conventum civilem quotannis Arelate celebrari Honorius constitu-

¹ Septem provinciæ hoc loco, et in aliis similibus, intelliguntur, quas vetus Notitia civitatum Galliæ se-junxit a reliquis provinciis Gallicanis: Viennensis nimirum, Aquitania I, Aquitania II, Novempopulana, Narbonensis I, Narbonensis II, et Alpes maritimæ. Quas easdem intellexit Honorius in constitutione proximo ab hinc anno edita ad Agricolam P. P. Galliarum, cum statuit ut Arelate bis quotannis conventus fieret e Septem provinciis. De his enim loquitur, lapsusque est memoria Hincmarus, qui inter septem provincias pro Aquitania prima numerat Lug-

A Immo si canones consulamus, quos Siricius ad Gallos episcopos misit, Zosimum in eo, quod formatas quibusvis clericis ab Arelatensi episcopo tradendas esse decernit, de jure communi in Galliis recepto derogasse non ambigemus. Ubi enim observat Siricius (*Epist.* 10, n. 17) clericum quemlibet, « sine litteris episcopi sui vel formatâ in aliena ecclesia non posse ministrare, » clericos alio pergentes litteras seu formatam *episcopi sui*, non Arelatensis, accipere consuevisse satis aperte indicat. Ad Metropolitanum quidem jus hoc pertinuisse non negaverim, ut ei subjecti episcopi aliquod iter procul ab Ecclesiis suis suscipientes formatam ab ipso acciperent. Quomobrem concilium Carthaginense anno 397 celebratum constituit, « ut nullus episcoporum naviget sine formatâ primatis » (*Cod. can. Eccl. Afr.*, c. 56). Neque vero opus est moneamus, primates cujusque provinciæ in Africa vicem gessisse metropolitanorum. At singulos episcopos clericis suis formatas illas tradidisse vel ex eo patet, quod alterum Carthaginense concilium anno 407 decrevit: « Formatas autem, quæ a primatibus (tribuuntur episcopis) vel a quibuscumque episcopis propriis clericis dantur, habeant diem Paschæ » (*Ibid.* c. 106). Sanxit quoque Laodiceum concilium can. 40 secundum interpretationem in Codice Quesnelli cap. 58 vulgatam: « Non oportet ministrum altaris, vel etiam laicum, sine canonicis litteris, id est formatâ, aliquo proficisci; » ac deinde can. 41 hanc formatam a proprio episcopo accipiendam esse docet his verbis: « Non oportet altaris ministrum vel quemlibet præter jussionem episcopi ad peregrina proficisci. » Immo concilium Antiochenum cum can. 7. secundum mox laudatum interpretem præcipiat, « nullum peregrinorum clericorum absque formatâ suscipi oportere, neque presbyteros ad regiones longinquas formatas, id est epistolâ dare; addit tamen can. 8: « Vicario vero episcopi, qui a Græcis chorepiscopus dicitur, formatas facere liceat. » Unde autem Zosimi tempora cum in Oriente, tum in Occidente, usu receptum fuisse liquet, ut prædictas formatas clerici ab episcopis suis peterent, et episcopi a metropolitanis: adeoque Zosimus novi aliquid tribuit Arelatensi episcopo, cum episcopos et clericos quoscumque formatas ab eo accipere voluit.

EPISTOLA I.

AD EPISCOPOS GALLIÆ.

De privilegiis ecclesiæ Arelatensis.

- I. ^a *Ut qui Romam aut alio e Gallia veniunt, formatas accipiant a Metropolitanano Arelatensi.* — II. *Ut metropolitanus Arelatensis episcopos ordinet per provinciam Viennensem, et per utramque Narbonensem.* — III. *Ut ecclesiæ Arelatensi suæ parviæ restituantur.*

Zosimus universis episcopis per Gallias et ^b septem provincias constitutis.

D CAP. I. — I. Placuit apostolicæ sedi, ut si quis ex

tionem anno 418 data præcepit, in veteribus Notitiis appellantur Viennensis, Narbonensis prima et secunda, provincia Alpium maritimarum, Novempopulana et utraque Aquitania.

dunensem. Sicut ergo Galliarum et quinque provinciarum antea nomine Gallicanas omnes provincias complectebantur: ita nunc cum Galliæ et septem provinciæ dicuntur, omnes designantur. Hoc solum fuit discrimen, quod in illa ratione solæ Narbonensis provinciæ a communi Galliarum vocabulo secerantur, in hac vero etiam Aquitanicæ. Aquitanos autem a Gallis interdum solitos distingui, Ausonii, Sulpitii Severi, et aliorum hujus ævi scriptorum exempla demonstrant.

qualibet Galliarum parte, sub quolibet ecclesiastico A gradu, ad nos Romam venire contendit, vel alio [Reg. ms. ad alia] terrarum ire disponit, non aliter proficiscatur, nisi metropolitani ¹ Arelatensis episcopi formatas acceperit, quibus sacerdotium summi, vel locum ecclesiasticum quem habet, scriptorum ejus adstipulatione perdoceat. Quod ea gratia statuimus, quia ^a plurimi se episcopos, presbyteros, sive ecclesiasticos simulantes, quia nullum documentum formatarum exstat per quod valeant confutari, in nomen venerationis irrepunt, et indebitam reverentiam promerentur. Quisquis igitur, fratres charissimi, prætermissa supradicti formata, sive episcopus, sive presbyter, sive diaconus, aut deinceps inferiori gradu sit, ad nos venerit, sciat se omnino suscipi non posse. Quam ^b auctoritatem ubique nos misisse B manifestum est: ut cunctis regionibus innotescat, id quod statuimus omnimodis esse servandum. Si quis autem hæc salubriter constituta temerare tentaverit, sponte sua se a nostra noverit communione discretum. Hoc autem privilegium formatarum sancto Patroclo fratri et coepiscopo nostro meritum ejus ^c specialiter contemplatione concessimus.

^a Editi cum ms. Arel., *plures episcopi, presbyteri, sive ecclesiastici*: corriguntur ope mss. Reg. Colb. et biblioth. Flor.

^b Hic vox *auctoritatem*, more prisca Romanæ ecclesiæ pontificibus familiari, epistolam sonat.

^c Ita codex Regius cum Arel. et Morbac. Alii vero, *speciali*.

^d Novumne jus nunc Zosimus Patroclo concedat, disputant eruditi. Novum tribui censent Petri Marcæ continuator Steph. Baluzius lib. v de Concord., c. 30, ac Tillemontius tom. X, p. 681 et seqq. Quesnellus vero in laudata dissertatione 5, cap. 6, observat, Zosimum non novum jus condere nec nudius tertius institutum firmare, sed vetus privilegium asserere, et id quidem in nativis Arelatensis juribus primævisque prærogativis fundatum. Cui nunc favet Zosimus, ubi Arelatensi episcopo id committere se testatur, *quod semper habuit*. Illi quoque suffragantur Gallicani episcopi in precibus ad Leonem papam post ordinationem Ravenii Arelatensis episcopi missis apud ipsum Leonem epist. 41. Sed refragatur ipse Leo epist. 9, c. 4, ubi Hilarium, qui episcopos extra provinciam suam ordinarat, id usurpasse queritur, *quod nullus decessorum ipsius ante Patroclum habuit*. Minus ambiguum est. Arelatensem episcopum a Zosimo hic eo sensu *metropolitani* nuncupari, quo intellexit hoc nomen synodus Taurinensis, cum urbium Arelatensis et Viennensis episcopis de primatus in illis provinciis honore inter se certantibus definit: *ut qui ex eis ap-*

¹ Formatas seu communicatorias epistolas, sine quibus peregrini clerici ad communionem non admittebantur, accipere solebant, cum alio proficiscerentur, presbyteri, diaconi, et cæteri deinceps, ab episcopo suo, episcopi a metropolitano, metropolitani a primatu seu patriarcha. Quod S. Maximus in disputatione cum Pyrrho sub finem docet, cum Pyrrhi synodum ullam fuisse negat, ad quam *εὐστατικάς* litteras nec episcopi a metropolitano suis attulerint, nec metropolitani a patriarchis. *Εὐστατικάς*, inquit, *οἱ συναλθόντες οὐκ εἶχον, οὔτε οἱ ἐπίσκοποι ἀπὸ τῶν μητροπολιτῶν, οὔτε οἱ μητροπολίται ἀπὸ τῶν πατριάρχων*. At Zosimus hoc loco singulare privilegium Patroclo Arelatensium episcopo tribuit in Gallia, ut cujuscumque gradus ecclesiastici, sive Romani, sive alio terra-

CAP. II. — 2. Jussimus autem præcipuam, sicuti ^d semper habuit, metropolitani episcopi Arelatensium civitatis ² in ordinandis sacerdotibus teneat auctoritatem. Viennensem, Narbonensem primam et Narbonensem secundam provincias ad pontificium suum revocet. Quisquis vero posthac contra apostolicæ sedis statuta et præcepta majorum, omisso metropolitano episcopo, in provinciis supradictis quemquam ordinare præsumperit, vel is qui ordinari se illicite siverit, uterque ^e sacerdotio se carere cogoscet. Quomodo enim potest auctoritatem summi pontificis obtinere, qui quæ erant pontificis servare contempsit?

CAP. III. — Omnes sanè admonemus, ut quique finibus territorii que suis contenti sint ^f: nam barbara et impia ista confusio est aliena præsumere. De qua re ne ad nos querela ulterius redeat admonemus. Dedit enim exemplum Arelatensis ecclesiæ, quæ sibi ³ Citharistam et ⁴ Gargarium parœcias in territorio suo sitas incorporari jure desiderat: ne de cætero ullus sacerdos in alterius sacerdotis præsumptum injuriam. Sane quoniam metropolitani Arelatensium urbi vetus privilegium minime derogandum

probaverit suam civitatem esse METROPOLIM, is totius provinciæ honorem primatus obtineat, et ipse juxta canonum præceptum ordinationum habeat potestatem. Unde liquet eum ibi metropolitani dici, cui in controversis provinciis primatus honor et ordinationum competit potestas.

^e Quam in hujusmodi causis concilium Taurinense can. 3 decreverat ordinantis potestatem, Zosimus hic auget. Hæc quippe synodus eum, qui ordinatus fuerit, sacerdotii honori privandum judicans, scire voluit et eum qui ordinaverit auctoritatem se in ordinationibus vel in conciliis minime retenturum, sed sacerdotio minime privat. Zosimo autem concinens Arelatense ii concilium, ut qui ordinatus est cum ordinatoribus excludatur, constituit.

^f In mss. Colb. et Arel. ut in vulgatis *contenti sint*. De qua re. Sententiam intermediam ex mss. Reg. et Morbac. supplemus.

³ In vulgatis, *Gargarium*. Mellius. mss. Arel., Reg. et Morbac. *Gargarium*, uti legendum esse monnerat Sirmondus auctoritate veteris tabulæ Arelatensis, in qua exstat, *Pagani pagi Lucreti, qui sunt in finibus Arelatensium, loco Gargario*. Citharistæ item parœciæ in libro 2 Vitæ S. Cæsarii Arelatensis mentionem fieri idem Sirmondus observat. Additur et in notis ejus posthumis a Labbeo ad calcem tom. II Concil. pag. 1814 editis, Plinium lib. 3, c. 4, Citharistæ in ora Massiliensium promontorii meminisse. Uterque locus etiamnum est notus.

rum profecturi extra Galliam omnes ab eo formatas accipiant, et sine his alibi non suscipiantur.

² Zosimus Ecclesiæ Arelatensis episcopo vetus, ut ait, privilegium et auctoritatem confirmat, ut in ordinandis episcopis metropolitani jus habeat per tres provincias, Viennensem et utramque Narbonensem; ita ut honore careant, qui in his provinciis, omisso metropolitano, id est Arelatensi, episcopos ordinarint, vel episcopi fuerint ordinati. Qua de re iterum alias scripsimus.

⁴ Citharistæ in ora Massiliensium promontorii meminit etiam Plinius lib. III, c. 4; Gargarii vero loci vetus inscriptio antiquæ tabulæ, quæ exstat Arelate: *PAGANI PAGI LUCRETI QUI SUNT FINIBUS ARELATENSIVM LOCO GARGARIO, et quæ sequuntur*.

est, ad quam primum ex hac sede Trophimus summus antistes, ex cujus fonte totæ Galliæ fidei rivulus acceperunt, directus est; idcirco quacumque provinciis in quibuslibet territoriis, etiam extra provincias suas, ut antiquitus habuit, Intemerata auctoritate possideat. Ad cujus notitiam, si quid illic negotiorum emergerit, referri censemus, nisi magnitudo causæ etiam nostrum requirat examen. Data xi kalendas Apriles (Anno 417, Martii 22) Honorio Augusto xi et Constantio ii consulibus.

MONITUM.

IN DUAS EPISTOLAS SUBSEQUENTES.

1. Ambas primas Baronius ad annum 417 e veteris codicis Vaticani fide cum suis nœvis in lucem emisit. Nœvos illos repurgare visus est Joannes Garnerius, sed ea libertate, quam nobis licitam non existimamus. Interdum tamen felix fuit illius labor, ubi a criticæ regulis minus recedit. Capelli censura, qua eas adulterinas putat, eruditorum omnium iudicio merito rejicitur. Harum prima primis secundæ verbis, sicut et hæc altera aperte indicatur istis Martii Mercatoris in communitario dictis: « Cœlestius ad urbem Romanam sub sanctæ memoriæ Zosimo episcopo tota festinatione perrexit. Ubi actis quorum exemplaria habemus interrogatus, cum ab illo cognitore aliquatenus tentaretur, crebris responsionibus et prosecutionibus suis spem præseminavit, condemnare se illa capitula, de quibus apud Carthaginem fuerat accusatus, promittens. Id enim et instantius jubebatur, ab eoque vehementius ut id faceret expectabatur: atque ob hoc ipsum nonnulla illius sancti sacerdotis humanitate dignus est habitus. Et sic epistolam quamdam benignitatis plenam ad Afros episcopos meruit, qua ille abusus est, et adhuc abutiur ad multorum ignorantum deceptionem. » De utraque vero Augustinus libris contra duas epistolas Pelagianorum ad Bonifacium et de Peccato originali, ut mox visuri sumus, non minus diserte loquitur. Manifesta quoque sunt hæc Facundi lib. vii, c. 3, p. 277, de ambabus verba: « Invenient postremo B. Zosimum apostolicæ sedis antistitem, contra S. Innocentii decessoris sui sententiam, qui primus Pelagianam hæresim condemnavit, fidem ipsius Pelagii ejusque complices Cœlestii, quem in ecclesia Carthaginiensi convictum, atque appellentem apostolicam sedem, et ipse gestis discusserat, tanquam veram et catholicam laudantem, insuper etiam Africanos culpantem episcopos, quod ab illis hæretici crederentur, cum, necdum ipsi Africanis episcopis dolos eorum manifestius detegentibus, memoratos Pelagium et Cœlestium putaret orthodoxos. » Et hæc quidem pro litterarum illarum veritate, quæ ex dicendis magis ac magis elucescet, interim satis. An vero Zosimum causam de novo recognoverit a decessore suo finitam, de qua Augustinus Serm. 131, n. 10, dixerat: « Causa finita est; utinam finiat error! » an etiam in hoc toto negotio, ut vult Facundus, « contra S. Innocentii decessoris sui sententiam » se gesserit, nunc est expendendum.

2. Ad Augustinum quod attinet, finitam dixit causam, quatenus aperte ac certa auctoritate erant reprobatæ erroræ; et finitam non intellexit, quatenus istud fixam sonat ac determinatam etiam personarum Pelagii ac Cœlestii condemnationem. De

^a Reg. ms., habet.

^b In Arcl. ms. epistola sic clauditur: Honorio Augusto et Constantino. In regio autem, x kal. April. Honorio x et Constantino; mandare: siquidem Honorio ann. 415 consulatum x cum Theodosio, non cum Constantio gessit. Apud Baronium nulla est chronica nota. Garnerius consulto ab illo omissam

his enim Carthaginense concilium epist. 26, ad Innocentium, n. 6, velut subdubitans scripserat: « Etiam si Pelagius Cœlestiusque correcti sunt, vel se ista nunquam sensisse dicunt. » Nec quidquam certius quinque episcopi epist. 28, ad eundem papam, n. 11, de Pelagio asseruerant, utpote a quo id postulare satis habebant: « Anathemet ergo Pelagius scripta sua... Aut si ea sua esse negat, aut scriptis suis ab inimicis suis dicit immissa quæ sua esse negat, anathemet ea et damnet. » Neque etiam illum ejusque socium Innocentius nisi adjecta conditione damnarat, ut si nimirum respiscerent aut purgare sese valerent, absolverentur et intra Ecclesiam reciperentur. « Quod si fecerint, » inquit epist. 29, n. 8, « erit in potestate pontificum istis aliquatenus subvenire, et talibus aliquam curam præstare vulneribus, quam solet lapsis cum respicerint Ecclesia non negare: ut a suis revocati precipitiis, intra ovile Domini redigantur. » Id ipsum epist. 30, n. 6, adhuc apertius confirmat. Nominatimque de Pelagio epist. 31, n. 4, rescribit: « Non deest cura, si medicinæ præbeat ille materiam. Potest enim damnare quæ senserat, ac datis litteris, erroris sui, ut regressum ad nos decet, veniam postulare. » His igitur Pelagius Cœlestiusque litteris invitati, is quidem nulla mora interposita Romanam se contulit, atque apostolicæ sedis sententiæ morem gerere se professus est, ille vero litteras cum libello fidei suæ misit, in quibus errores sibi ascriptos conceptis verbis dampnare videbatur. Cum igitur Zosimus congruam illis medicinæ curam adhibere non neglexit; nihil contra decessoris sui egit sententiam, nec tam causam ab eo finitam recognovisse dicendus est, quam quod Innocentius ad ejus coronidem præscripserat, ex ipsius mente perficere voluisse.

3. Innocentii quippe votis fecisse satis videbatur Pelagius. Nam cum adverteret, ut observat Augustinus lib. de Gratia Christi, cap. 30, duo esse de quibus infamaretur, unam quod parvulis negaret baptismi sacramentum, alteram quod Dei excluderet auxilium; astute confessus est in libello (*Lib. de Grat. Chr., c. 32*), « infantes in remissionem peccatorum percipere baptismum, » atque huic confessioni in epistola præmisit (*Ibid. c. 31*), liberum arbitrium « in omnibus bonis operibus divino semper adjuvari auxilio. » Ille duplici professione, cui dubio procul Cœlestius præsens ultro subscripserit, cum satis purgatus censeretur, accedente præsertim epistola Praxii Hierosolymitani episcopi, qui Pelagii causæ enixius adstipulator interveniebat, litteras non differendas duxit Zosimus, quibus Afros de Pelagii ad Ecclesiam reditu certiores faceret, eisque suum ea de causa gaudium panderet ac declararet (*August. lib. de Pecc. Orig., c. 5*). Eo etiam erga Pelagium animo, quo Zosimus, affecti sunt Albina, Pinnianus et Melania, cum quæ apud Zosimum scriptis professus erat vaser ille hæreticus, ipsius ore præsentis excepissent.

4. Aegrius percipitur, quo pacto probari potuerit fides Cœlestii, qui, Augustino teste (*Ibid. c. 33*), « in libello suo, quem Romæ gestis ecclesiasticis allegavit, parvulos et baptizari in remissionem peccatorum confessus est, et negavit illum habere originale peccatum. » Ipsa autem hujus hæretici verba idem Doctor refert lib. de Pecc. orig. c. 6. Zosimum tamen variis modis excusant tum Marius Mercator, ut jam vidimus, tum Augustinus ipse, ut nunc pauca exponendum.

suspiciatur, quia ipsi adversatur, Innocentium Julii 28 die ad cœlum migrasse, eique Zosimum Augusti 19 die successisse opinanti. Plurimum vero favet veteribus martyrologiis, Romano antiquo, Adonis, aliisque, in quibus legere est Innocentium Martii 12 die obiisse.

5. Primo quidem licet Augustinus libellum Cœlestii a Zosimo catholicum dictum esse fateatur, non ideo tamen catholicum dictum esse docet, quia fidei venena in illo posita ab apostolica sede approbarentur, sed quia catholica mente, seu sub catholice mentis specie, conscriptus esset. Cœlestius enim in libello suo (*Lib. II, ad Bonifac., c. 3 et 4*) de peculiari sententia sua locuturus præmiserat: « Si forte ut hominibus quispiam ignorantie error obrepserit, vestra sententia corrigatur. » At vero, inquit Augustinus, hoc catholice mentis est, si qua forte aliter sapit, quam veritas exigit, non ea certissime definire, (quæ hæreseos est nota,) sed detecta ac demonstrata respuere. » Neque vero hac generali Cœlestii professione contentus fuit Zosimus, sed crebris interrogationibus ac responsis eo illum adegit, ut se « literis beatae memoriæ papæ Innocentii, quibus de hac re (scilicet de peccati originalis fide) dubitatio tota sublata est, consentire responderet. » Quod ubi professus est (*Cap. 4*), « quis, inquit Augustinus, non videat quemadmodum sit colligatus Cœlestius, et vinculo saluberrimo obstrictus, ne ulterius defendere auderet in baptisate parvulorum non dimitti originale peccatum. » Idcirco laudat idem Augustinus lib. de Pec. Orig., c. 7, piam Zosimi in curando Cœlestio industriam, qua eum, velut furentem et phreneticum, suis interrogationibus ac propriis ipsius responsionibus sic colligare studuit, ut ne vix quidem evadere jam posset; sic fovere, ut « interposito duorum mensium tempore, donec rescriberetur ex Africa, respiciendi ei locus » concederetur. Interea « et hoc (scilicet peccatum originale a Cœlestio non negari) ut plenius et manifestius in illo fieret, expectabatur, venturis ex Africa litteris, in qua provincia ejus aliquanto calliditas evidentius innovaret » (*Lib. II ad Bonifac., c. 3*). Tum igitur, ut verbis utamur Augustini, « voluntas emendationis, non falsitas dogmatum approbata est. » Quamobrem apposite idem concludit Augustinus: « Profecto quidquid interea lenius actum est cum Cœlestio, servata dumtaxat antiquissimæ et robustissimæ fidei firmitate, correctionis fuit clementissima visio, non approbatio exitiosissima pravitatis. Et quod ab eodem sacerdote (Zosimo) postea Cœlestius et Pelagius repetita auctoritate damnati sunt, paululum intermissæ, jam necessario proferendæ severitatis fuit, non prævaricatio prius cognitæ, vel nova cognitio veritatis. »

6. Ejus etiam indulgentiæ, quæ « duo illa ingenia aliquanto lenius, quam severior postulabat Ecclesiæ disciplina, tractata sunt, » hanc suggerit Augustinus causam; quia nimirum « quamvis nefando errore perversa, non tamen erant contemptibilia. » Cur vero non erant contemptibilia, subinde aperit, ubi de Cœlestio sic loquitur, ut de « homine accerrimi ingenii, qui profecto si corrigeretur, plurimis profuisset. » Hujus quoque profectus spe Innocentius utrique, modo iis quæ prave senserant anathema dicerent, veniæ locum relinqui jussit. Sperabat quippe fore (*Innoc. ep. 31, n. 5*) « ut illi, qui ejus (Pelagii) sermonibus fuerant præceptisque collapsi, quid tandem habeat fides vera cognoscerent. Facilius enim revocari poterunt, cum ista a suo senserint auctore damnari. » Et hinc igitur rursus cum Innocentio perspicua est Zosimi consensio: adeoque assentandi suspicione vacat Paulinus diaconus, cum infra epist. 8, n. 2, Zosimum Innocentii de Pelagio Cœlestioque sententiam, etiam antequam eos ille decretorio judicio damnaret, secutum esse affirmavit. Sed et assertionis ipsius veritatem id, quod ex gestis in medium profert, evidenter probat. Nil igitur vetat, quominus in laudatum papam, etiam ante decretorium ipsius judicium, convenire sentiamus illud Augustini ad Julianum: « Quale est autem, quod B. memoriæ Zosimum apostolicæ sedis episcopum, ut in tua pravitate persistas, prævaricationis accusas? qui non recessit a præcessore suo Innocentio, etc. » (*Lib. VI contr. Julian., c. 12.*)

7. Sane in hac causa lidem clerici Romani condescenderunt et cum Innocentio, quando Pelagius ac Cœlestius ea conditione damnati sunt, ut eis, si resipiscerent, venia non negaretur, et cum Zosimo, quando cum iisdem quamdam resipiscentiæ speciem præ se ferentibus lenius actum est, et rursus cum eodem papa quando detecta larva ac fraude patefacta hæretici illi palam condemnati sunt. Et eam quidem ob causam Pelagiani clericis illis iniuri voluerunt prævaricationis notam, quasi quam in priori Zosimi judicio probassent doctrinam, in posteriori reprobassent. Sed calumniam illorum hac ratione Augustinus repellit: « Si, quod absit, ita tunc fuisset de Cœlestio vel Pelagio in Romana Ecclesia judicatum, ut illa eorum dogmata; quæ in ipsis et cum ipsis papa Innocentius damnaverant, approbanda et tenenda pronuntiarentur, ex hoc potius esset prævaricationis nota Romanis clericis inurenda » (*Lib. II ad Bonifac., c. 3*). Ex quo consequens est, ut in tribus illis judiciis constans fuerit cleri Romani sententia, adeoque manifesta Zosimi, etiam in judicio priori cum decessore suo consensio.

8. Hanc etiam inde probat Augustinus quod « tot et tantis inter apostolicam sedem et Afros episcopos currentibus et recurrentibus scriptis, ecclesiasticis etiam gestis de hac causa apud illam sedem Cœlestio præsentem et respondente confectis, nulla Zosimi epistola, nulla ejus interlocutio reperitur, in qua vel dixerit vel conscripserit quidquam, quod perversæ Cœlestii doctrinæ suffragetur. » Immo et Facundus, quamvis ipsi Zosimus Pelagii Cœlestique fidem « contra S. Innocentii decessoris sui sententiam » approbasse videatur (*Lib. VII, c. 3, pag. 278*), fauget tamen non secus de illo sentiendum esse, ac de Athanasio cum Timotheum Apollinaris discipulum Damaso commendavit, de ipso Damaso cum commendatum benigne suscepit, ac de Palæstinis episcopis cum Pelagium orthodoxum judicaverunt; « quoniam, inquit, non debet crimini deputari simplicium, non intellecta versutia malignorum. » Et ea quidem erat versutia, ut ex Pelagii litteris tunc Zosimo datis hunc hæreticum credidisset Augustinus plane correctum nisi variis illius artes aliunde compertas habuisset, nisi fidem faciunt ipsius Augustini verba notis in epistolam 42 Pelagii, ad Innocentium, pag. 948, not. g, relata.

9. Cœlestii Pelagique causam non mediocriter apud Zosimum juvit sinistra Herotis et Lazari, qui eos accusarant, quamvis immerita fama. Tametsi enim, etiam postquam ab episcopatu remoti sunt, a Mario Mercatore studiosi episcopi; a concilio Carthaginiensi epist. 26, ad Innocentium, n. 1, sancti fratres et consacerdotes; ab Augustino lib. de Gestis Pelagii c. 1, item sancti fratres et coepiscopis nostri Galli nuncupentur; longe tamen aliud de illis Zosimus sibi referri audiebat. In epistola nempe Pelagii legebat, teste Augustino (*Lib. de Gratia Chr. c. 33*), ipsius Pelagii « invidiosas de inimicis suis querelas, » quæ maxime in eos cadebant. Neque iis dubio procul parcebat Praxilii Hierosolymitani antisuitis « enixius Pelagii causæ interventis » epistola. Quæ etiam hujus decessor Joannes adversus eos dixerat, non tacebantur. Augustinus quidem sapienter monuerat: « Quidquid dixit episcopus Joannes de absentibus fratribus nostris sive coepiscopis Herote et Lazaro, sive de presbytero Orosio... credo quod intelligat (Pelagius) ad eorum præjudicium non valere. » Sed non is erat Pelagius, qui monito tam æquo cederet. Præsens præterea in urbe aderat Cœlestius, qui nihil unde iis invidiam vel conflaret vel augeter mittebat: præsens et Patroclus, quem Zosimus eo acceptius ac benignius audiebat, quod amicus ac familiaris erat Constantii consulis et militum magistri, « cujus per ipsum patricio, inquit Prosper, quærebatur. » E re autem Patrocli erat, ut Heros, in cujus locum invaserat, existimatione damnatus esset. Quidquid igitur Zosimus in epistolis suis adversus Herotem scripsit, ex illius fide non immerito

creditur dixisse. Patroclus autem, ut Prosper in Chronico docet, tam perditæ conscientiæ erat, ut « infami mercatu » sacerdotia venditare non dubitaret. Quod dum ignorat Zosimus, ex ore trium testium de Lazaro et Herote inter se consentientium, æquum de illis iudicium proferre se existimavit. Nec advertit, absentes ex suspectis adversariorum sive manifestorum sive latentium testimoniis eo ipso tempore a se damnari, quo Afros dictis in absentes credendum non esse sedulius admonerat. Adeo verum est facilius cerni quod aliis cavendum vel faciendum est, quam quod nobis; ac viros oculos interdu in id labi se non advertere, quod in aliis reprehendunt. At quam nulla in errorem propensione Zosimus primum fallacibus hæreticis paulo credulior fuerit, postmodum detecta veritate patefecit. Nec sine divino nutu factum est, ut a quo per totum orbem proscribenda essent perversa commenta, is eorum auctores prius singulari benevolentia complecteretur. Inde enim persuasum omnibus fuit, pestilentem hæresim soli veritatis vi, ac nulli privato odio succubuisse.

EPISTOLA II^a.

De causa Cœlestii.

Quid instaurato Romæ Cœlestii iudicio gestum sit. Eum, nisi intra duos menses veniant qui præsentem redarguant, et aliter sentire probent quam professus sit, absolutum fore.

ZOSIMUS AURELIO et universis episcopis per Africam constitutis dilectissimis fratribus in Domino salutem.

1. Magnum pondus examinis magna^b desiderant, ut non sit rebus ipsis, quæ geruntur, inferior libra iudicii. His accedit apostolicæ sedis auctoritas, cui in honorem beatissimi Petri patrum decreta peculiarem quandam sanxere reverentiam. Orandum igitur, et incessanter orandum, ut continua gratia perennique adiutorio Dei, ex hoc fonte in totum orbem pax fidei et catholicæ societatis nullis^c nebulis interfuscata mittatur. Charitas enim, quæ sicut scriptum est (I Joan. iv, 8), Deus est, perfecta pleni-

tudinis abundantia gratulatur : cum si quid vel suspicionis habuerit, fidei intentione sollicita vel in longum perducta^d contentio aut emendatione corrigitur.

2. Cœlestius presbyter nostro se ingressit examini, expetens ea quæ de se apostolicæ sedi aliter, quam oportuit, essent inculcata, purgari. Et licet multæ occupationes maioribus vinculis ecclesiasticorum negotiorum curam nostram sollicitudinemque distraherent : tamen ne fraternitatis [*Baron.* paternitatis] vestræ de adventu ac discussione prædicti diutius penderet expectatio, posthabitis omnibus, die cognitionis resedimus in sancti Clementis basilica, ^e qui imbutus beati Petri apostoli disciplinis, tali magistro veteres emendasset errores, tantosque profectus habuisset, ut fidem quam didicerat et docuerat, etiam martyrio consecraret : scilicet ut ad salu- tiferam castigationem tanti sacerdotis auctoritas præsentis cognitioni esset exemplo.

3. Omnia igitur, quæ huic fuerant acta, discussimus, sicut gestorum huius epistolæ cohærentium instructione discetis; et intrmisso Cœlestio, libellum ejus, quem dederat, fecimus recitari : nec hoc contenti, utrum hæc, quæ scripsisset, corde loqueretur, an labiis, sæpenumero exploravimus; cum de occultis animorum solius Dei nostri possit esse iudicium, cui non tantum cogitata, sed cogitanda etiam præsto sunt. Quid voces ejus^f contineant, compendiosius duximus a sanctitate vestra legendo cognosci.

4. Unum sane movet nos, ut cum in præsentis ibi Cœlestium habueritis, nihil liquido iudicatum sit. Ad litteras Herotis et Lazari priori relatione destinatas, equidem ob fervorem [*Baron.* hoc fervore] fidei, præfestinatum esse promptissimum est. Sed cum de his interrogaretur, asseruit nullum sibi de

^a Exemplar Vatic., *Incipit exemplum epistolæ i Zosimi episcopi in defensionem Cœlestii contra Pelagianos episcopos*; quæ inscriptio imperitum habet auctorem.

^b Apud Baron., *desiderat*. Rectius Garn., *desiderant*. Constitutionis Honorii imp. a Baronio ad annum 419 editæ simile est exordium, quo Symmachum Urbis præfectum sic affatur : *Magnum deliberationem non debet citum esse iudicium, nec temere proferenda sunt, quæ servanda in perpetuum sancuntur*. Quæ sententia licet vera sit, ubi magnis de rebus primum deliberandum est; ubi tamen iudicium magna deliberatio et diuturnum examen præcessit, res iudicatas ad novum examen revocari non decet. Quocirca Innocentius epist. 31 cum pertinacibus ac fallacibus hæreticis, ejusmodi Pelagius ac Cœlestius erant, matura potius correptione, quam *diuturna collatione* agendum censet. Vide et ejusdem epistolam 29, n. 7.

^c Editi, *nubibus*. Concinnius ms. Vatic., *nebulis*.

^d Ita archetypum Vatic., nisi quod supra exstat in eo vox *intentionis*, pro *intentione*, ubi apud Baron. *contentione*. Totum hunc locum Garnerius de suo ita castigavit, *si cum aliquid suspicionis habuerit vel fidei, intentio sollicita, vel in longum producta contentio, id vera emendatione corrigitur* : de grammatica constructione magis, quam de Zosimi mente exhibenda videtur fuisse sollicitus. Nitidior fieret oratio in hunc

modum : *fidei contentio* (hoc est controversia circa fidem) *intentione sollicita*, etc. Non displiceret, *fidei intentio sollicita et in longum perducta cunctatione aut*.

^e Garner. hic addit *quippe*; et mox *magisterio pro magistro* substituit : nulla necessitate. Felicius subinde *tantosque*, ubi in edit. Baron. et concil. *ratosque* offenderat, archetypo Vatic. suffragante reposuit. S. Clemens non hæreseos alicujus, sed gentilitatis potius veteres errores emendasse hic intelligendus est. An si Judæus, ut nonnulli conjectant, exstitisset, ad Christi fidem conversus *veteres errores* emendasse apte diceretur? Pro ejus martyrio, quod a nonnullis in dubium vocatur, insignis est hic locus. Ipsi quoque *martyris* titulum cum Rufinus apud Origenem, tum Vasense I concilium anno 442 habitum can. 2 attribuant. Huic autem conventui, in quo Cœlestii causa cognita est, præter sacerdotes qui, ut infra dicitur, e diversis regionibus aderant, interfuerat et Romanus clerus. Quamobrem Pelagiani apud Augustinum, lib. II ad Bonifac. c. 3, ipso Augustino consentiente, id Romanis clericis attribuerunt, quod tum in hoc, tum in posteriore conventu factum est.

^f In ms. Vatic., *teneant*. Mox apud Baron., *ad sanctitatem vestram legenda*. Verior visa est correctio Garnerii.

talibus contentionibus umquam cum antedictis fuisse sermonem; nec ante sibi, quam de se scriberent, visu fuisse compertos; Lazarum sane in transitu cognitum; Herotem vero etiam satisfactione interposita; quod secus de ignoto et absente sensisset, cum gratia recessisse. ^a Tam caduca ac nullo fundamine criminationis ignotæ, procul dubio e re fuit, ut persona talium, quæ tam ventosa et levis exstiterat, quæreretur, si saltem illis loci sui ratio vitæque constaret, ut fides absentibus in absentes ^b debuerit adhiberi, tantumque pondus in litteris eorum ^c, ut auctoritatem testimonii mererentur. Patuit hos inobservatis ordinationibus, plebe clerique contradicente, ignotos, alienigenas, intra Gallias sacerdotia vindicasse, quibus se ipsi propria ^d abdicavere sententia; nosque, licet et alia, ^e tamen eorum de se poenitentiam et confessionem secuti, sacerdotali eos loco et omni communione submovimus. Satis urget, causam a talibus processisse per litteras ^f in absentis ejus accusationem, qui se præsens tuetur, qui exponit fidem, qui provocat accusantem.

5. Numquam piguit in melius retorsisse iudicium.

^a Baron., *Jam caduca ad nulla fundamenta criminationis ignotæ, procul dubio iræ fuit: quem locum Garnerius resarcire conatus est in hunc modum, Tam caduca ac nulla fundamenta cum essent, procul dubio iræ fuit.* Santiores illum exhibemus, nulla verborum adjectione, quod editori vix uspiam licet, sed tantum litterularum, quæ passim in mss. aliæ pro aliis ponuntur, mutatione. Nominatim loco iræ ^c Baronium ire in archetypo suo offendisse prope dubium non est. Quam autem frequens sit litteræ ^e i pro e in mss. mutatio, norunt qui eos tanti per versarunt. Clarius legeretur, *Tam caducum tamque nullum cum esset criminationis ignotæ fundamentum.*

^b Cœlestium scilicet ac Pelagium, adversus quos Lazarus et Heros litteras, seu, ut Augustinus lib. de gestis Pelagii c. 3, n. 10, vocat, libellum, Eulogio Cæsarensi antistiti tradiderunt. Cujus episcopi auctoritate deinde congregata synodus Diesspolitana, qui Lazarus et Heros, uti Augustinus ibid. c. 1, n. 2, fidem facit, *propter gravem unius eorum ægritudinem* interesse minime potuerunt. Easdem autem litteras inde in Africam ab Orosio presbytero delatas fuisse Carthaginensis concilii ad Innocentium epistola 26, n. 4, nos docet.

^c Verbum *esset*, quod Garn. addidit, vel aliud simile, puta *videretur*, hic supplendum.

^d De Herote in Prosperi Chronico legimus: *Heros vir sanctus, B. Martini discipulus, cum Arclatensi oppido episcopus præsideret, a populo ipsius civitatis insons et nullis insimulationibus obnoxius pulsus est.* Sed huic populi violentiæ forte etiam propria ipsius sententia accessit.

^e Baron., *tum eorum*; ac deinde cum editis aliis, *de se poenitentiam secuti*, omisso *et confessionem*, quod ex ms. Vatic. revocatur.

^f Apud Garner., *per litteras et absentes.* Baron. ut in mss., *per litteras in absentes.* Orationis, ut historicæ ratio postulat *in absentis* aut *in absentia.* Liquet enim sermonem esse de Cœlestio, qui unus tum Romæ se tenebatur.

^g *Supple fuit.* Garner. sequens relativum *qui* suppressere maluit.

^h Baron., Lab. et Garn., *rixa, mentis.* Vatic. ms., *rixa veritatis.* Unde nobis constitit restituendum esse *rixa veritatis*: quod et Baronius ad marg. annotarat. Mox particulam *statim*, predicti ms. auctoritate

Adolescens et sancti Spiritus executor, qui Sannam, seniorum falsitate damnatam, invenit innocentem (*Dan. xiii, 46*). Reducitur a suppliciis casta per puerum, quæ per grandævos fingitur impudica. Non ergo omni, sicut cautum est, spiritui credendum est (*I Joan. iv, 1*); sed diu appensius examinandum est, præsertim de fide hominis, ubi status ejus et vita perpetua est. Nec Salomonem fefellit in puerperii ^h rixa veritatis indago (*III Reg. iii, 23*). Non enim statim duabus feminis inter se jurgantibus unum pignus induxit: sed ibi arbiter fide cunctabundus invenit, ubi veræ pietatis intellexit affectum. Perquam rarum sit, ut longa et castigata ⁱ cunctatio non ad veri cubile perveniat. Optimæ mentis indicium est, prava difficiliter credere. Nam plerique, quorum de se bonæ ^j confessioni pigrius adhibetur fides, in illius erroris abruptum necessitate coguntur: et irremediabile vulnus efficitur, quod desperatur sanari.

6. Unde in præsentī causa nihil præcox immaturumque censuimus, sed innotescere sanctitati vestræ super absoluta Cœlestii fide nostrum examen: cui etiam prior libellus ab eo intra Africam ^k [datus]

supplemus.

ⁱ Apud Baron., *cunctatione.* Magis placet cum Garn., *cunctatio non.*

^j Baron., *confessionis pignus*: qui locus a Garnerio feliciter est restitutus. Mox loco *illius*, idem Cardinalis præfert *nullius*. Hoc sibi vult Zosimus, plerosque in eum errorem necessitate compelli, a quo purgare se contendunt, dum eis tardius creditur. Huc spectare videtur, quod de Zosimo Augustinus lib. de Peccato Origin. c. 6, n. 7, eloquitur: *Multum misericors memoratæ sedis antistes, ubi eum (Cœlestium) vidit ferri tanta præsumptione præcipitem, tanquam furentem, donec si posset fieri resipisceret; maluit cum sensim suis interrogationibus et illius responsionibus colligare, quam districta friendo sententia in illud abruptum, quo jam propendere videbatur, impellere.*

^k Verbum *datus*, quod e Baronii archetypo, aut certe simile, exciderat, supplevit Garnerius: qui et exinde *apud vos*, ubi Baronius *apud nos* eliderat, recte ac ms. Vatic. suffragante restituit. Is quippo libellus Afris apud Carthaginem oblatu fuerat. Sed hunc posteriori, quem Zosimo dedit, subactum fuisse inde colligitur. De priore illo libello Carthaginense concilium epist. 26, ad Innocentium, n. 5, ita loquitur: *Per baptismum Christi etiam parvulorum fieri redemptionem libello suo Cœlestius in Carthaginensi ecclesia jam confessus est.* Libelli et confessionis ejusdem sapius Augustinus meminit, ac nominatim epist. olim 89, nunc 157, n. 22, et lib. de Remiss. pecc. c. 34, ubi legere est: *Quod attinet ad baptismum parvulorum, ut eis sit necessarius, redemptione ipsius etiam opus esse concedunt, sicut cujusdam eorum libello continetur: qui tamen remissionem alicujus peccati apertius exprimere noluit.* Hoc autem nolle se testatus est Cœlestius non in ipso libello, sed in gestis, dum eum urgenti Paulino, ut peccatum originale confiteretur, teste Augustino lib. de Origin. p. cc. n. 5, respondit: *Infans semper dixit egere baptismo ac debere baptizari, quid quærit aliud?* In quam responsionem est ista Augustini n. 4 observatio: *Cernitis sic Cœlestium concessisse parvulis baptismum, ut in eos transire primi hominis peccatum, quod lavacro regenerationis abluitur, noluerit confiteri.* Verum, inquit acute idem Doctor epist. olim 89, nunc 157, num. 22, *quamquam volueris de originali*

testimonio apud vos esse debuisset, ne inexploratis fama que jactatis tam facile crederetur. Quare intra secundum mensem^b aut veniant, qui præsentem redarguant aliter sentire, quam libellis et professione contexit; aut nihil, post hæc tam aperta et manifesta quæ protulit, dubij sanctitas vestra recidisse cognoscat.

7. Ipsum sane Cælestium, et quicumque in tempore ex diversis regionibus aderant sacerdotes admonui, hæc tendiculas questionum et inepta certamina, quæ non ædificant, sed magis destruant, ex illa curiositatis contagione proflere; dum unusquisque ingenio suo et intemperanti eloquentia superscripta abutitur: cum in hoc etiam magnorum virorum nonnumquam cum ipsis auctoribus scripta periclitentur post multam temporum seriem [Baron.] temporis miseriam interpretantis arbitrio; ut divine prædictum sit, ex multiloquio non vitari peccatum (Prov. x, 19); et sanguis David^d merita postularit circumstantiam labiis suis, orique custodiam (Psal. cxi, 3).

8. Charitatem vestram tam apostolicæ sedis auctoritate, quam mutua amoris affectione commoveo, ut jam ingenia vestra se sanctorum omnium Scripturarum, quæ secundum traditionem patrum atque

peccato aliquid expressius dicere, tamen ipso redemptionis nomine non parum sibi præscripsit. Unde enim redimendi essent, nisi a diaboli potestate, in qua esse non possent, nisi originalis obligatione peccati?

^a Vocem criminibus hic supplendam esse liquet ex inferiore epistola 7, n. 1, ubi memoratur Cælestium in priore Romano judicio quæ in se crimina per rumorem falso dicebat illata condemnans. Hinc et jactatis, pro jactantibus, recte a Garnerio restitutum esse conficitur. Quæ tamen Cælestio illata sunt crimina, non per incertum rumorem aut per solos absentes ipsi illata sunt, uti postmodum agnovit Zosimus, et a Mario Mercatore in Commonit. c. 1, et ab Augustino lib. 1 de Pecc. Orig. c. 5, memoriæ mandatum est, sed per Paulinum diaconum, quem Cælestius in eo episcopali judicio, in quo damnatus est, præsentem habuerat.

^b In hunc locum eadit quod Augustinus lib. de Pecc. Orig. c. 7, observat: Cælestius velut phreneticus, ut requiesceret, tanquam leniter solus, a vinculis tamen excommunicationis non est creditus esse solvendus: sed interposito duorum mensium tempore, donec rescriberetur ex Africa, respiscendi ei locus sub quadam medicinali sententiæ lenitate concessus est. Hæc Zosimi sententia accommodata est ad constitutionem Cod. Th. lib. xi, tit. 53, leg. unic., quæ cognitiones omnes, etiam quoties consensu partium differuntur, ultra duas menses differendi potestatem negat. Ibidem tamen lib. ii, tit. 7, leg. 4, novem conceduntur menses, ubi instrumenta vel persona transmarina poscuntur.

^c Garner., seu Scriptura. Non displiceret spreta Scriptura, idque postulare videtur series orationis.

^d Vocem merito hic restituimus auctoritate ms. Vatic.

^e Apud Baron. omni-so superius se, hic legitur præcepta, et infra sufficiant pro subjiciant. Restituit Garner. hic præscripta, et infra se subjiciant. Certe docet Zosimus, unicuique Scripturis non ex suo sensu, sed ex Patrum traditione et majorum interpretatione intellectus obsequendum esse. Quod dum Pelagianum quantumvis ingeniosi non observant, sed eas (Scripturas) secundum suum sensum legunt,

A majorum^e percepta sunt, præceptis observationibusque subjiciant. Quid illic non abundans? quid non Dei Spiritu et verbis plænum sit? nisi libet unumquemque plus sibi credere, quoque de se uti iudicio. ^f Data, . . . (Anno Christi 417), Honorio Augusto xi et Flavio Constantino consulibus.

EPISTOLA III.

Pelagium missis litteris ac libello fidei, rursumque Cælestium sese purgasse, neque accusatoribus eorum tam sublesta fidei vitis facile fuisse credendum; illos deum, cum damnanda damnarent, ac sequenda sequerentur, a catholica veritate aut Ecclesiæ communionem nunquam excidisse.

Zosimus episcopus AURELIO et universis episcopis per Africam constitutis, dilectissimis fratribus in Domino salutem.

1. Postquam a nobis Cælestius presbyter auditus est, et quid de fide sentiret evidenter expressit, eademque, quæ in libello contulerat, repetitis crebro professionibus roboravit, de ejus nomine plenius ad dilectionem vestram scripta dixerimus.

2. Ecce epistolam Hierosolymitani episcopi Praylii, qui in locum quondam sancti Joannis episcopus est ordinatus, accepimus, qui causæ Pelagij enixius astipulator^g intervenit. Litteras quoque suas

prof. eto illi, inquit Augustinus lib. de gratia Christi c. 42, nec aperta contulerit.

^f In Vatic. ms. hæc nota corrupte exprimitur in hunc modum: *Data exemplaria ave toris habita Honorio, etc.* In epistola autem sequenti, quæ data xi kal. Octobris notatur, memoratur ista. Unde illam non serius 21 Septembris die scriptam esse conficitur. Sed et eam ab Afris ante Octobrem acceptam non esse ex eo colligere est, quod Augustinus viii kal. Octobris ad populum concionans Serm. 131, n. 10, dixit, *Duo concilia missa sunt ad apostolicam sedem, inde etiam rescripta venerunt, causâ finita est, utinam aliquando finiat error!* His quippe verbis notitiam ejus nondum ad se pervenisse palam fecit. Afris autem circa Octobris exitum redditam esse hoc argumento est, quod Basiliscus subdiaconus in Africam missus, ut que coram Zosimo in Cælestii ac Pelagii causa gesta fuerant eo deferret, ac Paulinum Cælestii accusatorem Romam citaret, huic diaconum iv nonas Novembris Carthagine convenisse epist. 8, n. 4, memoratur. Nec ulli dubium videbitur, quin Basiliscus haud multa post adventum suum interposita mora Paulinum convenire, eique apostolicæ sedis mandatum notum facere properarit. Demum eam aliquo kalendarum Octobrium die, forte ipso quo sequens, datam esse, atque Octobris loco, per imperitiam librarii, ave toris irrepsisse non dubitamus.

^g Pelagius in synodo Palæstina accusatus, primo quidem, inquit Marius Mercator pag. 139, tergiversatio ambiguis quibusdam se professionibus tegens, et prosequens dubia vel respondens, illum tunc videtur episcoporum audientiam delusisse. Unde et absolutus evasit. Huic autem synodo cum Joannes Hierosolymitanus præfuisset, ab ejus successore Praylio Pelagius in sui gratiam litteras facile impetravit: sed ne suos ipsi errores detegeret, diligenter cavet. Ab his quantum abhorruerit semper Praylius, postea manifestum fecit, cum idem hereticus, ut Mar. Mercator ibidem narrat, postmodum evidenter deprehensus, insistentibus accusatoribus, a posteriore synodo, cui sanctæ memoriæ Theodotus Antiochiæ præsedet episcopus, atque detectus, a sanctis quoque ac venera-

idem Pelagius purgationem continentes abundantissime misit, quibus et professionis suæ fidem, quid sequeretur, quidve damnaret, sine aliquo furo, ut cessarent totius interpretationis insidiæ, cumulavit. Harum recitatio publica fuit: omnia quidem paria, et eodem sensu sententiisque formata, quæ Cælestius^a ante protulerat, continebant. Utinam ullus vestrum, dilectissimi fratres, recitationi litterarum interesse potuisset! Quod sanctorum virorum qui aderant gaudium fuit! quæ admiratio singulorum! Vix fletu quidam se et lacrymis temperabant, tales etiam absolutæ fidei infamari potuisse. Estne ullus locus, in quo Dei gratia vel adiutorium prætermisum sit? quod quisquis potest præter eandem vel mente concipere, nec^b ille illi supernæ sententiæ subjectus, quæ de sancto Spiritu lata est, quod neque hic, neque in futuro venia vel remissione donetur.

bilibus Hierosolymorum locus est deturbatus; ejusdemque sancti Theodoti ad reverendissimum urbis Romæ episcopum et sanctæ recordationis Praylii Hierosolymitani episcopi missa scripta testantur, quorum exemplaria ad documentum habemus in manibus. Secundis igitur litteris post obitum Zosimi Romam missis, ea revocavit Praylius, quæ in gratiam Pelagii, dum hæreticos tegetet sensus, seseque catholicum fingeret, scripserat.—De litteris illis et annexo eis libello Augustinus lib. de gratia Christi c. 30 hæc habet: Ipse Pelagius et litteras nuper et libellum Romam fidei suæ misit, scribens ad beatæ memoriæ papam Innocentium, quem defunctum esse nesciebat. Epistolæ hujus fragmenta ex Augustini scriptis collecta ad calcem epistolarum Innocentii pag. 916 edidimus.

^a Quæ illa sint, quorum recitatio tantæ Catholicis lætitiæ causa fuerit, discere licet ex his Augustini lib. de Pecc. Orig. c. 1, Albinam, Pinianum et Melaniam sic alloquentis: *Nempe ipsi a Pelagio vos præsentem scripsistis audisse, recitante vobis de libello suo quem etiam Romam se misisse assererat, quod ISDEM SACRAMENTI VERBIS DICANT DEBERE BAPTIZARI INFANTES, QUIBUS ET MAJORES. Ii quippe hæc audientes eo gaudio, quo Zosimus cum cætu suo perfusus est, sese affectos fuisse testati sunt. Hinc ergo est, addit Augustinus cap. 8, et illud quod scripsistis sic vobis respondisse Pelagium, quod eisdem quibus et majores sacramenti verbis baptizantur infantes; vosque fuisse lætatos id quod cupiebatis audisse. Nempe, ut Augustinus ibid. tradit, etiam in libello, quem Cælestius Romæ edidit, quique gestis ibi ecclesiasticis allegatus est, hæc scripta erant, Infantes autem baptizari in remissionem peccatorum, secundum regulam universalis Ecclesiæ et secundum Evangelii sententiam confitemur. Et hanc quidem baptismi formam, ut in remissionem peccatorum conferretur, in Africa ut et Romæ usu receptam fuisse tum ex canone vulgati Milevitani et concilii, tum ex epistola 5 Gelasii papæ n. 6, tum ex aliis locis est exploratum. Qui autem baptismum infantibus in remissionem peccatorum conferendum concedebant, infantes non sine peccato nasci, adeoque peccatum originis fateri videbantur. Quocirca Augustinus, ibid., c. 4, istud observat: *Quis post illa verba putaret eis de hac re ullam movendam esse quæstionem? aut cum faceret, cui non calumniosissimum videretur, si non (aliunde) eorum manifesta verba legerentur? Et quæ illa sint manifesta eorum verba, cap. 6 retegit in hunc modum: Attendite itaque quid Cælestius aperitissime dixerit. Et ibi videbitis quid Pelagius vobis occultaverit. Cælestius quippe adjungit et dicit, In remissionem autem peccatorum baptizandos infantes non idcirco diximus, ut peccatum ex traduce firmare videamur, etc. Unde, inquit vulgatum Milevitani et**

3. Video etiam hunc Pelagium, Herote et Lazaro scribentibus, infamari. Itane, fratres dilectissimi, ad aures vestras, qui sint isti turbines Ecclesiæ vel procellæ, nec opinione pervenit? Ita vero vos lauit vita horum atque damnatio? Sed quamquam specialis illus apostolicæ sedis auctoritas omni communi submoverit, discite et in hac epistola, licet strictim, hominum mores. Vetus Lazaro consuetudo est innocentiam criminandi. Per multa concilia in sanctum Britium coepiscopum nostrum Turonicæ civitatis diabolicus accusator^c inventus est (*Vide epist. 4, n. 2*). A Proculo Masiensi in synodo Taurini oppidi sententiam calumniatoris excepit. Ab eodem Proculo fit post multos annos sacerdos, tyrannici iudicii defensor, civitatis Aquensium: cum contraireret^d addicta, in ipsum penetrare et sacerdotale solium sanguine^e innocentis pene concilium can. 2, fit consequens, ut in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum non vere, sed false intelligatur.

^b Ex ms. Vatic. adjecimus ille. Proxime antea pro nec, mallems exstat. Ilic quippe notari vel repecti intelligimus ipsa Pelagii verba, quibus imprecatus sit, quod si quis se putet præter eandem (scilicet gratiam) aliquid vel mente concipere, exstat ille illi supernæ sententiæ subjectus, quæ de blasphemo in Spiritum sanctum (Matth. xii, 31), lata est. Imprecationum hujusmodi usum Pelagii familiarem fuisse suadet id, quod Augustinus lib. de Gratia Christi c. 2, ex Albinæ, Piniani et Melaniæ testimonio, eos ita alloquens refert: *Scripsistis mihi cum Pelagio vos egisse, ut quæcumque adversus eum dicerentur scripto damnaret; eumque dixisse audientibus vobis, Anathemo qui vel dicit, vel sentit gratiam Dei, qua Christus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, non solum per singulas horas aut singula momenta, sed etiam per singulos actus nostros non esse necessariam; et qui hanc conantur auferre, pœnas sortiantur æternas. At nullum menti commodum intellectum offert hæc Garnerii lectio: *Quisquis potest præterea dicere, vel mente concipere, nec illi supernæ sententiæ subjectus esse, quæ a sancto Spiritu lata est.**

^c Sancti Britii vitam non ita inculpam Sulpitius Severus repræsentat, ut omnem ejus accusandi aut sacerdotio ipsius intercedendi causam excluderet. Forte tamen accidit, ut licet vera Lazarus adversus Britium denuntiaret, quia tamen hoc non est consecutus, ut is ab episcopatu amoveretur, ansam hinc arripuerit Patroclus, unde eum calumniatoris sententiam a Proculo excepisse diceret, idque Zosimo persuaderet. Sane veri non videtur simile Proculum, si sententiam hujusmodi dixisset, eum aliquando maximæ urbis episcopum fuisse ordinatum. De hæc re nihil in Taurinensi concilio nunc legimus.

^d Apud Baron., *afflicto*. Apud Garner., *cumque contraireret afflicta civitas*. Quod infra legimus, *totius civitatis addictio*, etiam hic legendum esse persuasit *addicta*, scilicet civitas Aquensium sub jugo Constantini, qui anno 407 a Britannicis militibus imperatori conclamatus, exindeque Galliis, Britannis et Hispaniis potitus, anno 411 apud Arelatense oppidum, quo se receperat, ab Honorii ducibus Constantio et Ulphila captus victusque, haud multo post interemptus fuit. Minus autem mirum est Lazarum, cum Constantino favente, ac repugnante populo Aquensium constitutus fuisset episcopus, eodem tyranno devicto atque interfecto a plebe sua fuisse pulsum, eumque illi, cui resistere non valeret, veluti sponte cessisse.

^e Tillemontius tom. xiii, pag. 677, hic notari conjectat eadem Vereniani et Didymii propinquorum

respersum irrupit. Stetitque in eo hactenus umbra A sacerdotii, donec in tyranno (Constantino) imago staret Imperii: quo loco post internecionem patroi sponte se exiit, et propria cessione damnavit. De Herote vero omnia similia, idem tyrannus patronus, cædes, turbæ, presbyterorum contradicentium vincula et custodiæ, et totius civitatis ^a addictio, similis poenitentia de abdicatione sacerdotii. Mirum est si isti laicum virum ^b ad bonam frugem longa erga Deum servitute nitentem, falsis litteris percellere noluerunt, qui in fratres et coepiscopos tanta machinati sunt, qui tot tempestates ecclesiæ reddiderunt. Non decet episcopalem auctoritatem, et præcipue prudentiam vestram, ad levium susurronum scripta pendere. Ecce Pelagius Cælestiusque apostolicæ sedi in litteris suis et confessionibus suis præsto sunt: ubi Heros, ubi Lazarus, erubescenda factis et ^c tot damnationibus nomina? ubi illi adolescentes, id est Timasius et Jacobus, qui scripta quædam, ut asserebatur ^d? Vos conjicite, si qui talia in sede apostolica confitentur, illa quæ de iisdem a pravis ac levibus ^e auctoribus ac dubio rumore jactata sunt, oporteat credi.

4. Amate pacem, diligite charitatem, studete concordie. Nam scriptum est: *Diliges proximum tuum*

Honorii imperatoris, quos Constantinus tyrannus circa initium anni 409 jugulari jusserat, antequam eunuchos ad Honorium mitteret, *veniam poscens quod Imperium delatum accepisset*, ut Zosimus lib. v, pag. 818, loquitur. Quod si ita est, hic *innocenti pene respersus* restituendum est: et antea *tyrannici judicii defensor* ideo Lazarus est dictus, quia hoc Constantini adversus insontes judicium approbasse censebatur. Inde autem quanta Lazaro conflaretur invidia, hinc conjicere licet, quod Jovius Constantini legatus, ut hoc factum purgaret, ipsius Constantini voluntate commissum negare compulsus sit, uti rursus Zosimus initio libri vi narrat. Præterea quo tempore Lazarus Aquisinum episcopatum suscepit, ex eadem conjectura colligere est. Ex ea enim consequens est, ut proxime post Verianiani et Didymii cædem, adeoque circa initia anni 409, solum episcopale conscenderit.

^a Garn. *afflictio*, Baron. et archetypo Vatic. renitentibus. Cum hunc Herotem insontem ac nullis insimulationibus obnoxium, a populo suo pulsum esse Prosper in Chronico tradat, facile intelligitur hoc unum illius crimen existitisse, quod illum Constantinus benevolentia sua prosecutus esset. Hinc et Constantio, qui Honorii imperatoris exercitibus præerat, post debellatum Constantinum, suspectus evasit, et Patroclo Constantii hujus amico patuit aditus, quo in Herotis locum invaderet, eumque, ne forte revocaretur, quantum in se erat, infamaret.

^b Pelagium videlicet, quem etiam Orosius *laicum cognominat*: quia nullum clericatus gradum suscepit. Monachi nomine donari solet in actis Palæstini concilii apud Augustinum lib. de gestis Pelagii c. 23 et 24. Falsi suspicionem, quæ Zosimo papæ de Herote et Lazaro inique injecta est, Orosius in Commonitorio aperte ab illis amovet, ubi ait: *In Palæstina debebat Pelagius. Inventi sunt a quibusdam religiosus episcopis* (Herote et Lazaro) *libri ejus, in quibus multa et varia adversus fidem catholicam conscripta esse videntur. Hi cum litteris in Africam patris et episcopis missi sunt, ubi tribus conciliis memorati lecti sunt libri. Qui enim ipsos Pelagii libros mittere curarunt, ex æquo et bono cum eo egisse,*

tamquam te ipsum (Matth. xix, 19). Qui magis alter alteri proximi sumus, quam omnes qui in Christo unum esse debemus? Non omnis qui aures vestras ventus ingreditur, nuntius est veri: ideoque animo præsule et in excubiis constituto semper opus est, ne totum famæ, totum testibus liceat. Recenseat sacras litteras et divina tabularia: maximam partem falsi testes occupavere, ubi sanctorum aut accusationem aut pericula reperimus: maximam dico, immo totam, cum in ipsum Dominum nostrum Salvatorem totius mundi hostiam et pontificem salutarem falsi testes insurrexerunt [Garn. insurrexerunt], qui se ejus blasphemiam audisse confingerent. *Æstimate quid jam possit præterire fallacia, quæ in Deum fidei, immo in ipsam fidem ac veritatem, perjurii impetum fecit.*

B 5. Hæc ideo scripsimus, ut de cætero, si qui absentes minusque noti de quolibet talia ex libidine mentientur, fixi sint pedes vestri adversus arietem fraudulentie. Unde et lucernam pedibus suis ac lumen semitis suis vir sanctus exorat (Psal. cxviii, 105): scilicet ne inter fallaces tenebras sint cæca nobis et errabunda vestigia. Et in Evangelio: *Numquid lex nostra judicat hominem, nisi ab ipso audierit prius, et cognoverit* (Joan. vii, 51)? Etiam in veteri

non falsis litteris ipsum infamare voluisse convincuntur. Qui igitur Zosimo suggesserunt aliud, eos ipsi imposuisse perspicuum est.

^c Vocabulum tot supplemus ex ms. Vatic.

^d Non displicet verbum *protulerunt*, quod Garnierius hic de suo adjecit: sed alterum desideratur, quod supplere licet ex epistola quinque episcoporum apud Innocentium 28, n. 6, ubi legimus de iisdem adolescentibus dictum, *protulerunt eumdem librum, Pelagii esse dicentes*. Integer igitur erit locus, si post verbum *asserebatur*, adjecerimus, *Pelagii protulerunt*. Ex epistola autem proxime laudata liquet, 1º librum prolatum fuisse anonymum; 2º traditum fuisse Augustino, non Palæstinae synodo; 3º Pelagium noluisse eum suum fateri. Unde quinque episcopi in eadem epistola n. 7: *Si autem hunc esse suum librum negat*. Quod vero sub Innocentio suum negavit, hoc eum et sub Zosimo suum negasse minus mirum est.

^e Auctores *pravos* Herotem ac Lazarum, *leves* vero aut eosdem, aut Jacobum et Timasium propter adolescentiam vocat. Horum tamen adolescentia levitatis nihil habebat, sed plurimum candoris et ingenuitatis. Nil etiam in hac causa dubio rumori datum. Quam circumspicte cum Pelagio egerit Augustinus, epist. alias 10, nunc 186, n. 1, ipse explicat. *Nam cum hoc de illo* (scil. eum inimica et adversa Dei gratiæ sentire) *aliquamdiu fama jactaret; non utique, inquit, facile credendum fuit, solet quippe fama mentiri: sed propius ut crederemus accessit, quod librum quemdam ejus ea prorsus persuadere molientem... legimus traditum nobis a famulis Christi, qui eum talia docentem studiosissime audierant, fuerantque acceptati. Qua autem occasione Pelagii librum ab iis acceperit, epist. alias 252, nunc 179, ad Joannem Hieros. n. 2, sic enarrat: Quidam ex discipulis ejus adolescentes honestissime nati, et institutis liberalibus eruditi, spem quam habebant in sæculo ejus exhortatione dimiserunt, in quibus tamen cum apparuissent quædam sanæ doctrinæ adversantia... et admonitionibus nostris incipient emendari, dederunt mihi librum, quem ejusdem Pelagii esse dixerunt, rogantes ut ei potius responderem.*

^f In vulgatis, *cogitaverit*. Cum sacro textu præfæ-

Testamento : *Non a credes auditui vano, et non consenties cum iniquo fieri testis injustus (Exod. xxiii, sec. LXX).* Et ne forte multitudinē detrahentium ante examinationem iudicii crederetur, addit dicens, *Non eris cum pluribus in malitiā, et non accipies per eos peccatum (Ibid.).* Et iterum alibi : *Prius quam interrogas, ne vitaperes quemquam : et cum interrogaveris, corripere iuste (Eccli. xi, 7).* Et iterum : *Quæ viderint oculi tui loquere (Prov. xxv, 8 ; sec. LXX).* Et in Actibus Apostolorum adversus principes sacerdotum et seniores Judæorum postulantes absentis Pauli apostoli damnationem, justissimam sententiam gentilis Festus tribunus protulit, quam convenit etiam nos in facie credentium objicere ad verecundiam, dicens, *Non est consuetudo Romanis, damnare aliquem hominem prius, quam is qui accusatur, præsentibus habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina (Act. xxv, 16).* Si hanc igitur moderationem extra septum fidei nostræ positus tenuit contra sacerdotalem pudorem, b indigna omnino credulitas absentibus in absentes. Quotus enim quisque immunis invenietur a vulnere, si ad omnem ferientis ictum, credulum pectus aperitur.

6. Doceat nos terrena moderatio, quæ secularibus arbitrariis et causis primum de ipsis iudiciis eligendis repudiandisque sit, et quanta cunctatio; quot interpositæ dilationes; quoties inhibita comprehenditatio (V. Cod. Th. lib. ii, tit. 6 et 7): etiam sub ipso hinc certaminis ampliare iudicia e cum innocenti reo (Ibid. lib. ix, tit. 36). Confugitur ad C

rimus, cognoverit, præsertim consentiente libello fidei ad apostolicam sedem ab eis misso, qui Pelagii damnationi subscribere detrectabant. In eo illi quod subscriptionem suam negent, primum sic excusant : *Illud autem sanctitatem vestram specialiter admonemus, ne ad vestram reprehensionem factum putetis, quod sic absentium damnationem ob Dei timorem subscribere non audemus, docti per Scripturas humanam voluntatem præceptis Dei non debere præferri.* Tum ea omnia subjiciunt sacrarum litterarum testimonia, quibus hic Zosimus ab absentibus iudicandis abstinendum esse demonstrat, atque in iis ponunt illud, nisi ab ipso audierit et cognoverit. Habetur hic libellus in appendice tom. x Augustini pag. 110 ad 115, ex eoque nonnulla, si tamen anterior est, in hanc epistolam a Zosimo translata opinamur.

a Editi credas... consentias. Vatic. ms., credis. consenties. Restituendum duximus cum prædicto libello credes... consenties.

b Ita emendavit Garner. quod apud Baron. offenderat ex archetypi fide sic editum, *inclinatio, credulitas de absentibus in absentes.* Correctionem ejus retinere licet, quoad certius quid eluceat.

c Pro particula cum, substituit Garn. verbum concessit, refragantē archetypo. Hic appellatur reus, qui accusatus vocatur in causam.

d Editi, et extramarina : corriguntur ex ms. Vatic. Hic respicere videtur Zosimus ad id Cod. Justin. lib. iii, tit. 41, leg. 1 : *Si ex ea provincia, ubi lis agitur, persona, vel instrumenta poscantur, non amplius quam tres menses indulgeantur. Si vero ex continentibus provinciis, sex menses custodiri justitiæ est : in TRANSMARINA autem dilatione novem menses custodiri oportebit.* Quæ lex a Diocletiano et Maximiano lata, postea ab Arcadio ibid. leg. 7, et Cod. Th. lib. ii,

mare et d transmarina documenta, ut fides quæ in præsentī plerumque arctioribus strangulatur angustis, saltem emittens veniat. Hæc omnia mentior, nisi in patrocinium tuendæ innocentæ reperta sint. Tolerabilius est enim innocentem quemlibet tardius inveniri, quam cito pro nocente damnari.

7. Grave fuit Lazaro et Heroti litterarum suarum pedissequus esse. An nesciebant, dilectionem vestram ad sedem apostolicam relaturam? Huc certo calumniæ compendio navigassent. Ubi de episcopatu e ambiendo agitur, maria terrasque lustrant, nec ulla suffragia prætermittunt. Ubi verò Innocentiūm fama percellitur, otiosi et delicati sive accuatorēs sive testes (in utroque enim fallentibus f nomen infame est), in cubilibus et lectulis suis litteris abutuntur; et totam Africam, universumque tranquillum catholicæ serenitatis innubitant ad libidines suas duæ pestes. Ante tribunal Christi omnes stabimus : nemo illic abesse poterit, nec Dominū, cujus immensitas omnibus locis ac rebus intervenit, declinare iudicium.

8. Si Deo nostro cordi fuit; propter oves perditas Verbum carnem fieri, et ex Domino formam servientis induere, ut diu interceptam redderet libertatem : sit vobis gaudium, eos quos falsi s iudices criminabantur, agnoscere a nostro corpore et catholica veritate nunquam fuisse divulsos. Certe hoc, quod b vestra expectatio desiderabat, eluxit, ut damnanda damnarent, et sequenda sequerentur. Si patrifamilias reditu filii gratulabatur, qui mortuus fuerat, et revixit; perierat, et inventus est (Lucæ xv, 32);

tit. 7, leg. 4, confirmata est.

e In vulgatis, *abdicaudo.* Rectius exemplar Vatic. *ambiendo.*

f Cod. Th. lib. xvi, tit. 2, leg. 41, exstat Honorii constitutio anno 412 consignata, in qua præmittitur, clericos non nisi apud episcopos accusari debere : ac deinde additur : *Si quis, sive ille sublimis honoris, sive ullius alterius dignitatis, circa hujusmodi personas (hoc est episcopum, presbyterum aliove clericos) non probanda detulerit, auctoritate hujus sanctionis intelligat se jacturæ famæ proprie subjacere.* Quam legem Jac. Gothofredus latam putat occasione inordinatæ accusationis et injuriosæ abdicationis Heroti, quod cum insens esset, sublimis viri Constantii auctoritate et populari commotione ab ecclesia sua pulsus sit. Sed huic eruditi viri conjecturæ locum non permittit sive hæc, sive superior epistola. Aliter enim in illis de Herote anno 417 locutus esset Zosimus, si innocentiam illius ab anno 412 Honorius imperator publico testimonio comprobasset. Vide Cod. Th. lib. ix, tit. 39. Ideo vero Heros et Lazarus nunc a Zosimo representantur ut *otiosi et delicati*, atque *in cubilibus et lectulis iacentes*, quia absentiam suam, ut Augustinus lib. de gestis Pelagii cap. 35, n. 62, loquitur, *de ægritudine unius eorum excusabant.* Et hanc quidem excusationem in eodem libro cap. 4, n. 2, idem Doctor veram ac legitimam probat his verbis : *Propter gravem, sicut postea probabilis compertimus, unius eorum ægritudinem, præsentibus esse minime potuerunt.* Eandem vero commentitiam nonnulli Zosimo persuaserant.

g Si Heros et Lazarus hic notentur, non iudices, sed testes hic legendum est.

h Editi, *nostra.* Concinnius ms. *vestra.*

et iubebat in usum ejus stolam mundam, hoc est A insigne candidæ mentis afferri, et vitulum saginatum; quantum hæc uberior exultatio est fidei, non mortuos esse, nec periisse, de quibus falsa vulgata sunt? Misimus igitur ad dilectionem vestram exemplaria scripturarum, quas Pelagius misit: quarum lectionem non ambigimus parituram esse vobis in Domino de absoluta ejus fide lætitiâ. Data xi kal. Octobris ^a (Septemb. 21).

EPISTOLA ^b IV.

De ^c Urso et Tuentio episcopis illicitè ordinatis, ut nusquam in Ecclesiæ communione suscipiantur.

ZOSIMUS AURELIO et universis episcopis per Africam constitutis, universis episcopis per Gallias ^e et septem provincias constitutis, universis episcopis B per Hispaniam constitutis, ^d a pari.

1. Cum adversus statuta patrum venit, non tantum illorum prudentiæ atque sententiæ, qui in ævum victura sanxerunt, sed ipsi quodam modo fidei et catholicæ disciplinæ irrogatur injuria. Quid enim tam sanctum atque venerabile est, quam

^a Consules, qui hic desiderantur, facile suppleantur ex epistola superiori. Neque enim obscurum est hanc proxime post scriptam esse. Forte etiam utraque simul eidem Basilisco subdiacono deferenda tradita est.

^b Ex iis est, quas in Arelatensi codice, unde a Baronio primum in lucem emissæ sunt, et in altero C Colbertino asservari monuimus. De iis quæ in illa disseruntur, ut æquius quisque dijudicare valeat; recolendum quod Prosper in Chronico, Herotem insontem ab Arelatensi populo pulsum, inque locum ejus Patroclum Constantii amicem et familiarem subrogatum esse præfatus, adjungit: *Quæ res inter episcopos regionis illius magnarum discordiarum causa fuit.* Hæc quippe discordiarum causa fuit, dum hinc Patroclus Constantii gratia et Zosimi fide abusus Herotem variis modis infamaret, illinc vero episcopi regionis illius, qui Herotem penitus noverant, eundem ut nullius criminis reum defenderent.

^c In ms. Colb. desideratur conjunctio et, quæ habetur etiam in inscriptione superioris epistolæ f.

^d Istud a pari, in subsequentibus summorum pontificum epistolis frequens, nunc primum occurrit.

^e Ordinavit Proculus Massiliensium episcopus, allecto sibi collega Lazaro Aquensi, Ursum ac Tuentium episcopos, apud Citharistam, opinor, et Gargarium, quæ parochiæ erant episcopi Arelatensis. Has ordinationes Zosimus encyclica epistola multis nominibus redarguit. Primum, quod ordinati sint homines jam ante damnati, quos ordinari nefas erat. Deinde quod prætermissio metropolitana Arelatensi ordinati sint, quod provinciales episcopi adsciti non fuerint, quod Lazarus ex alia provincia evocatus, quod aliena loca usurpata, quod denique legitimus ordinationum dies non observatus. Tuentium itaque et Ursum, ut ejectos ab Ecclesia, nusquam ad communionem suscipiendos significat.

^f Eadem de Lazaro leguntur in altera Zosimi epistola, quam per hosce dies ad Africanos episcopos de Pelagio ac pro Pelagio scripsit: quam cum altera pro Cælestio item scripta primum in lucem protulit, annalibusque suis inseruit Card. Baronius. Et quamquam in actis synodi Taurinensis nullum hodie Briccianæ istius accusationis sit vestigium, nullam tamen ibi fuisse non dixerim. Sed quod Lazarum hoc loco, et in altera illa epistola cum Lazaro Herotem, episcopum Arelatensem, virum, ut Prosper in Chronico testa-

penitus non exorbitare ab itinere majorum, quorum canonica statuta veluti quædam fundamenta sunt ferendis fidei ^e jacta ponderibus? Sed nihil minus ab Urso et Tuentio, quorum unus assidua sedis hujus medicina curatus, ad emendati erroris pervenire non potuit sanitatem; alter vero ante aliquot annos objecta criminatione submotus, sicut civium scripta testantur vel ingesta [*Forte, ut gosta*] docuerunt, etiam ab eo ipso gradum summi sacerdotis accepit, a quo fuerat ante damnatus. Cæcus error in utroque, ^f ut quod est potissimum in omnibus, nec velit aliorum de Tuentio, nec suam de Urso tenere sententiam.

2. Sed fac ut honesti mores hominibus essent et probata suffragia: quid illud, quod prætermissio B fratre nostro Patroclo metropolitano episcopo Arelatensium civitatis, sine cujus auctoritate, juxta majorum canones, nulla penitus potuit ordinatio celebrari, tumultuose et turbide indebitis sacerdotia impinguntur? Nec saltem comprovinciales episcopi corrogantur, ut error velamento aliquo tegeretur: sed ^g Lazarus, dudum in Taurinensi concilio gravis-

Hæc locutione intelliguntur plura paria ac similia ejusdem epistolæ exempla, quæ seorsum singulis, seu provinciis aut ecclesiis seu viris in inscriptione prænominatis tradebant.

^e Colb. ms. *fidei apta ponderibus. Sed nihil mirum ab. Post verba, nihil minus, supple præstitum aut aliud hujusmodi.* Tuentium Priscillianæ superstitionis labe contaminatum fuisse infra n. 3 narratur.

^f Baron. cum ms. Arel. *Et quod: ac mox, nec vellem, ubi in ms. Colb., nec vilem, pro nec velle.* Legere liceret, et quod... nec velle. Is a quo Ursus prius damnatus, post ordinatus fuerit, ex subjectis intelligitur; scilicet Proculus Massiliensis episcopus, qui, ut ex Taurinensi concilii canone i discimus, sacerdotum secundæ provinciæ Narbonensis ordinationes sibi vindicabat. Verum Ursio, quem idem Taurinense concilium can. 3, in *usurpatione quadam de ordinatione in invidiam vocatum* memorat, cum Urso, de quo hic agitur, non est confundendus. Ille enim Ursio jam episcopus erat, nec fuit a suo gradu submotus: at de Urso hic sermo est, qui Proculi sententia submotus fuerat, antequam episcopalem dignitatem consequeretur.

tur, sanctum et insontem, tam acerba tradidit Zosimus; vereor ne Cælestii dolo et fraude illi persuasum sit. Qui cum ægre ferret suam ac Pelagii hæresim ab his maximo duobus Gallicanis episcopis deprehensam, eorumque judicio et litteris, quæ passim proferebantur, divulgatam, omni ope adaitendum putarit, ut illorum fidem atque famam apud Zosimum in suspicionem vocaret. Nec mirum de aliis fallere potuisse, qui de reipso calide imposuerat, ut catholicus a Zosimo crederetur. Quod enim viro docto nuper in mentem venit, duas illas Zosimi epistolas, ne fucum illi factum concederet, falsi damnare, mihi certe probari non potest: nec S. Augustino, ni fallor, aut Facundo Hermianensi probare tur. Enimvero quænam alia est epistola Zosimi, in qua libellum Cælestii catholicum dixerit, ut narrat Augustinus lib. ii contra epistolas Pelagianorum c. 3, si hæc non est, quam priore loco edidit Baronius? aut quænam alia, in qua de damnato Cælestio, ut scribit Facundus, damnet Africanos, si eam negamus, quæ posterior est apud Baronium? Sed præstat integrum Facundi locum audire, libro vii de Tribus capitulis ad Justinianum: *Inventent, inquit, postremo, beatum quoque Zosimum apostolicæ sedis*

simorum episcoporum sententiis pro calumniatore A damnatus, cum Britii innocentis episcopi vitam falsis objectionibus appetisset, post vero indebitum ab eodem Proculo, qui inter cæteros ^a in synodo damnationis ejus assederat, sacerdotium consecutus ^b, a quo se ipse vitæ suæ conscientia, datis litteris in abdicationem sui, sponte submovit. Re vera incongruum fuit, ut ^c illicitum sacerdotio, omisso metropolitano, sua confessione spoliatus, sacerdotem pariter ordinaret. Et ne nihil non intempestive fieret, ne dies quidem legitimus ^d ordinationis adsciscitur: scilicet ut quibus cuncta deerant, etiam legitimum tempus deesset. Quid his tot tantisque improba usurpatione posthabitis addi potest, nisi illud extremum, quod totum transcendit errorem, ut ^e territorii indebitis, ad Arelatensium civitatem antiquitus pertinentibus, locarentur? Unum vitium si in causis talibus evenisset, apostolicæ sedis auctoritas etiam cætera destruxisset. Hic multa concurrunt, improborum et damnatorum ordinatio, prætermissio metropolitani, necnon et provincialium sacerdotum, locorumque alienorum impudentissima usurpatio, nec saltem diei custodita solemnitas, et Lazarus in consortio illicitæ ordinationis adscitus. Hæc omnia apud nos gestis testimoniisque discussa sunt.

^a Baron. cum ms. Arel., *synodo, sine præpositione in. Qui Floriacensem adornavit bibliothecam, hic legit, damnationis ejus consenserat.* Propius a nostra lectione abesset *assenserat.* Quamquam in superiori epistola 3, n. 3, Proculus non tantum ut Lazari damnationi consentiens, sed etiam ut iudex, a quo ille sententiam exceperit, exhibetur.

^b Baron. hic addidit verbum *est*, quod melius abest ab aliis libris. Sic quippe intelligendus hic locus, quasi superius legeretur, *Nec saltem provinciales episcopi corrogantur . . . sed corrogatur Lazarus*, etc. Hinc duo colligere est: primum Ursi ordinationem postquam ab Aquensium ecclesia Lazarus submotus est, adeoque postquam Constantinus deletus ac necatus fuit, hoc est post annum 411 contigisse; alterum, etiam post id temporis Lazarum a Proculo velut episcopum fuisse habitum. Ipsum etiam longe post Marius Mercator, Augustinus, et Carthagenensis concilii patres, ut vidimus, episcopum nominare non cessant.

^c Codex Colb., *illicitus*, mox vero Baron. cum Arel., *spoliatus*: mendose. Nitida erit lectio in hunc modum constructa: *ut sua confessione spoliatus sacerdotio, illicitum sacerdotem pariter ordinaret.*

^d Legitimum ordinationis diem neglectum dixisse contentus Zosimus, quis ille sit tacet, quia eum usu omnibus notum ponit. Eadem ratione et Symmachus Urbis præfectus in relatione ad Honorium de Fulalio post mortem Zosimi in locum ejus successore apud Baronium ad ann. 418 loquitur: *Cum vir sanctus Fulalio ad ecclesiam Lateranensem de exsequiis prioris episcopi a populo et clericis fuisset adductus, ibi per biduum . . . remoratus est, ut exspectaretur dies consecutus, quo posset solemniter ordinari.* Unum autem Dominicum diem sacris ordinationibus per canones

antistitem, contra sancti Innocentii decessoris sui sententiam, qui primus Pelagianam hæresim condemnavit, fidem ipsius Pelagii, ejusque complicitis Cælestii, quem in Ecclesia Carthagenensi convictum atque appellentem apostolicam sedem, et ipse gestis discusserat, tamquam veram et catholicam laudantem, insuper et Africonos culpantem episcopos, quod ab illis hæretici crederentur, cum, necdum ipsi Africanis episcopos dolos eorum multo

3. Atque utinam in Tuentio prævi tantum mores, non etiam Priscilliana superstitio patuisset! quæ sedis hujus dudum humanitas et misericordia in hoc illi consulere voluit, ut emendatior de cætero permaneret. Quod beneficium sibi pene præter exemplum præstitum si diligentius observare voluisset, erroris illum auteacti oportuit penitere, non ita præcipiti impetu ad sacerdotium festinare, ut nec diei veterem solemnitatem, quæ præcipue custodienda fuerat, observaret, nec indebito loco crederet abstinendum.

4. Qua de re ad sanctitatem vestram et per totum orbem, ubicumque et in quacumque terrarum sonus catholicæ religionis exit, scripta direximus, fratres charissimi, ne Tuentium et Ursum in communione B Ecclesiæ, in quocumque ecclesiastico gradu a qua in totum anathemati sunt, suscipiendos esse ducatis. Dicuntur enim circulatorum esse, quod nos ex sententiis agnovimus in eorum damnatione sacerdotali auctoritate prolatis, quas in diversis regionibus exceperunt. Removendæ sunt a sancto corpore putridæ carnes, et a massa sanctificationis acidum execrandumque fermentum. De quibus plura scribere pudoris fuit, cum illis pudori non sit tanta fecisse. ^e

5. Jussimus autem præcipuam, sicuti semper habet Patrum traditionem consecratum fuisse Leo epist. 5 c. 6, epist. 9 n. 11, et epist. 11 asserit. Ab hac tamen lege nonnumquam discessum esse probat Tillemontius vel exemplis sanctorum Martini atque Chrysostomi, quorum primum feria tertia vel quarta, alterum feria sexta ordinatum notat. Cyrillum quoque anno 412 Octobris 18 die, feria sexta, episcopum Alexandrinum creatum ferunt. Præterea Nestorius feria tertia consecratus est, si Socratis lib. vii, c. 12, eum anno 412, Aprilis 10 die, inauguratum asserentis vera sit narratio. Sed Liberatus, cap. 4, eundem Aprilis 4 die, quæ in dominicam incidebat, ordinatum tradit. Observat eruditus Renaudotius histor. patriarch. Alexandr. Jacobit. pag. 177, cum Georgium quemdam ex eunte sæculo vii die non dominico ordinandum in ecclesiam introducere parantem, Marcum archidiaconum eis intercessisse, ac negasse, *id moris esse aut ecclesiasticæ disciplinæ, ut episcopulis ordinatio alio die quam dominico fieret*; arguitque erroris Elmacinum, qui hunc morem apud Jacobitis receptum, scilicet *ut Patriarcha non nisi die dominico ordinaretur*, ad Iacobi post prædictam Marci intercessionem ordinati decretum refert.

^e Baron. ex fide ms. Arel., *territoria indebita . . . D locentur.* Ista autem aliena et indebita territoria, in quibus Ursum ac Tuentium a Proculo episcopos constitutos fuisse Zosimus hic queritur, nonnulli epistola 1, c. 3, fulii paræcias Citharistam et Gaugarium interpretantur.

^f Huic communionem cum episcopali dignitate postmodum redditam fui: se necesse est, si, quod eruditii multi putant, is ipse est Tuentius, ad cujus scripta Cælestinus epist. 20, n. 2, responsa dedisse se commemorat.

^g In mss. tota hic subnectuntur superioris epi tamen manifestius detegentibus, memoratos Pelagium et Cælestium putaret orthodoxos. Et tamen nec Athanasium et Damasum, nec illos Palæstinos episcopos (de his omnibus jam dixerat), et Zosimum, hæreticos credit Ecclesia, quia de hæreticis bene senserunt; sed potius pro merito suæ fidei catholicos iudicat et honorat; quoniam non debet crimini deputari simplicium non intellecta versutia malignorum.

buit metropolitanus episcopus Arelatensium (et cætera ut in epistola 1, capite 2).

6. Omnes sane admonemus, ut quique snibus suis contenti sint: nam barbara et impia ista confusio est, aliena præsumere. De qua re ne ad nos, et reliquum capituli 3 mox dicte epistolæ. Data sub die x kalendas Octobris (Anno 417, Septemb. 22) Honorio augusto xi et a Constantio ii consulibus.

EPISTOLA V^b.

Ut metropolitanus Arelatensis in provincia Viennensi et in utraque Narbonensi ordinandorum episcoporum habeat potestatem

ZOSIMUS episcopis provinciæ Viennensis et Narbonensis secundæ, a pari.

^a Multa contra veterem formam Proculus usurpasse detectus est in ordinationibus nonnullorum indebite celebrandis, quas proxime numerosa ^c cognitione discussimus: licet ipse diu exspectatus, fastidiose ferens sibi inducias attributas, convenire dissimulet. Attamen illa præsumptio nos admodum movit, quod in synodo Taurinensi, cum longe aliud ageretur, in apostolicæ sedis injuriam subripiendum putavit, ut sibi concilii illius emendicata præstaret obreptio ordinandorum sacerdotum veluti metropolitanano in Narbonensi secunda provincia ^d potestatem (Taurin. concil. c. 1 et 2). Et ne solus, impudenter indebita po-

læ 1, capita 2 et 3, scilicet a verbis *Jussimus autem præcipue*, ad consularem usque notam. Neque ab alio, nisi ab ipso met Zosimo, addita existimamus: adeo ut encyclicæ hujus epistolæ occasione ansam arripuerit, unde privilegium, quod ante menses aliquot Arelatensi antistiti concesserat, omnibus notum faceret.

^a Mss., Constantio (non addito ii) cons.

^b Et hanc epistolam laudatis mss. Arel. et Colb. debemus.

^c Hoc est, in frequenti cætu et cum numerosis cognitoribus.

^d Proculus quidem in Taurinensi concilio sese ut Narbonensi ii provinciæ metropolitanum jactavit, eoque nomine duo petiit: ut nimirum et primatus honore, et episcopos in illa provincia ordinandi potestate gauderet. Utrumque rursus hoc duplici titulo sibi vindicavit; quia videlicet hujus provinciæ aut parochiæ suæ essent, aut episcopi a se fuissent ordinati. At can. 1, id judicatum est a sancta synodo contemplatione pacis atque concordiæ, ut non tam civitati ejus, quæ in altera provincia sita est . . . quam ipsi potissimum deferretur, ut tamquam pater filiis honore primatis adsisteret. Quo in loco concilii hujus patres eum provinciæ secundæ Narbonensis metropolitanum aperte inficiantur, ac negata ei episcopos ordinandi potestate, ipsi, non ipsius civitati, primatus honorem deferre satis habent, et in iis quidem

¹ Rescindit privilegium, quod Proculus Massiliensis episcopus perperam a synodo Taurinensi expresserat, ut episcopos in Narbonensi ii, veluti metropolitanum ordinaret. Simplicium etiam Viennensem perstringit, quod Viennensis provinciæ ordinationes ambiat: statuitque, ut metropolitanus Arelatensis, priscam, ut ait, jam inde a S. Trophimo in utraque Narbonensi et Viennensi ordinandorum episcoporum auctoritatem possideat.

² Paulinus presbyter apud Gregorium Turon. lib. ii Hist. c. 12. Si enim hos videas dignos Domino sacerdotes, vel Exuperium Tolosæ, vel Simplicium Viennæ, vel Amandum Burdegalæ, vel Diogenianum

A stulando, huic sedi videretur intulisse convicium, socium sibi ^a Simplicium Viennensis civitatis ascivit, qui non dissimili impudentia postularet, ut sibi quoque in Viennensium provincia creandorum sacerdotum permitteretur arbitrium. Indecens ausus, et in ipso vestibulo resecandus, hoc ab episcopis ob certas causas concilium agitantibus extorquere, quod contra statuta patrum et sancti Trophimi reverentiam, qui primus metropolitanus Arelatensis civitatis ex hac sede directus est, concedere, vel mutare ne hujus quidem sedis possit auctoritas. Apud nos enim (25, quæst. 1, c. 7; lvo p. 1v, c. 226) inconvulsis radicibus vivit antiquitas, cui decreta Patrum sanxere reverentiam. Et quia redire in ordinem suum intermissa præcipimus, ^e fratres charissimi, metropolitanus Arelatensis civitatis episcopus jam inde a Trophimo ordinationis seriem temporibus roboratam inviolabili in utraque Narbonensi et Viennensi auctoritate possideat. Data iii kalendas Octobris, Honorio augusto xi et Constantio ii consulibus.

EPISTOLA VI^f.

Hilarius nullo niti jure ad ordinandos in prima ³ Narbonensi episcopos, ac ne quid inde sibi usurpet.

ZOSIMUS HILARIO episcopo Narbonensis primæ provinciæ.

1. Mirati admodum sumus, dum nobis studiosius

ecclesiis, quas vel suas parochias, vel (quibus) suos discipulos fuisse ordinaros constiterit.

^o Verba, fratres charissimi, a Sirm. et Lab. ommissa, ex Baron. et mss. revocantur. Illic Zosimum inter et Taurinense concilium quædam deprehenditur sententiarum pugna: sed in hoc tamen eorum est consensus, quod illæ et inconcussa patrum statuta pariter velint. Taurinense quippe concilium, Arelatensi et Viennensi antistitibus de primatu inter se contententibus can. 2 hoc decrevit, ut qui ex eis approbaverit suam civitatem esse metropolim, is totius provinciæ honorem primatus habeat, et ipse Juxta canonum præceptum ordinationum habeat potestatem. Nec minorem majorum statuta reverentiam Zosimus profitetur. Utri vero, Zosimone an concilio Taurinensi, in judicio quod de hac causa tulerunt, obreptum sit? Ut canonica esset Zosimi sententia, cum episcopo Arelatensi non modo Massiliensis, sed et Viennensis vocandi erant. Cum Arelatensi tamen solus Massiliensis vocatus et exspectatus hic memoratur. Contra in Taurinensi concilio Massiliensis, Viennensis atque Arelatensis auditi sunt. Quamquam Zosimus in epistola sequenti nihil a se novi episcopo Arelatensi, nihil quod non prisca jam consuetudine obtineat, concedi non semel affirmat.

^f Hanc epistolam ex iisdem exemplaribus, ex quibus superiore, habemus. Præterea in pervetusto Regio asservatur.

Albigæ, vel Dynamium Engolismæ, vel venerandum Arvernus, vel Aethium Cadurcis, vel nunc Pegasus Petrocoris, utcumque se habent sæculi mala, videbis profecto dignissimos totius fidei religionisque custodes.

³ Exceptioni quam Hilarius objecerat, in aliena provincia ab alio non debere fieri episcopos, opponit antiquam consuetudinem episcoporum Arelatensium, qui non solum in Viennensi provincia, sed per duas etiam Narboneenses, episcopos ordinare soleant. Quocirca inhibet, ne ea potestate in Narbonensi i utatur, quam subreptie a sede apostolica obtinuerat. Si secus faxit, non solum episcopatus

requerentibus relatio tua de ordinandis in provincia Narbonensi prima sacerdotibus legeretur, quod dum assertioni et desideriis tuis cupis esse consultum, prætermittenda veri fide, relationem tuam sub honestatis specie colorasti, asserens in aliena provincia ab alio non debere fieri sacerdotes: cum utique debueris, non quid tibi rectum videretur, sed quid haberis antiqua consuetudo, suggerere. Ideoque vacuato eo quod obtinuisse a sede apostolica subreptitie comprobaris, quia satis constitit Arelatensis ecclesie sacerdoti prisca id institutione concessum, ut non solum in provincia Viennensi, sed etiam per duas Narbonenses, episcopos faciat. Nam sanctæ memoriæ Trophimus sacerdos, quondam ad Arelatensem urbem ab apostolica sede transmissus, ad illas regiones et tanti nominis reverentiam primus exhibuit, et in alias non immerito ea quam acceperat auctoritate transfudit; adque hanc ordinandi consuetudinem, et pontificatum loci illius quem obtinuerat primus et justus, custoditum usque in proximum tempus, gestis apud nos habitis, multorum consacerdotum testimoniis approbatur.

2. Ergo licet sola, quæ in sede apostolica habita sunt, potuissent gesta sufficere; tamen etiam hæc te auctoritate constringimus, ut præsumptioni tuæ, quam extulisse contra veterem consuetudinem videbaris, modum noveris justæ præscriptionis indictum, neque æstimes tibi ulterius pontificatum de ordinandis sacerdotibus vindicandum: cum hoc videas Arelatensis episcopo civitatis et per apostolicam sedem, et per sancti Trophimi reverentiam, et per veterem consuetudinem, et nostra recenti evidentissima defi-

^a Sirm. et Lab. cum ms. Reg., in alias. Magis placeat cum Baron. et ms. Arel., in alias, supple regiones: quia nimirum postquam Trophimus Arelatum directus est, ex ejus fonte totæ Galliæ fidei rivulus acceperunt, ut in epistola 1, c. 3, ipse Zosimus loquitur; et episcopos ordinando, in alias etiam regiones nominis hujus honorem transfudit.

^b In Regio ms., approbatum. Quæ lectio si placet, mutanda superior interpunctio, ac retinendum in alias, scilicet successores.

^c Reg. ms., per prescriptionis.

^d Ita codex Reg.; alii vero, non posse. Nicæni concilii canone 6 sancitur: Si quis præter voluntatem et conscientiam metropolitani episcopi fuerit ordinatus, hunc concilium magnum et sanctum censuit non debere esse episcopum.

^e Sirm. et Lab., sub die III; Baron. sub die V corriguntur ex mss. Reg. et Arel.

^f Ex tribus mss. in superiori epistola memoratis descripta est.

^g Baron. et Sirm. hic addunt loca: quæ vox a mss. abest, satisque intelligitur etiam tacita. Superior epistola v nomine scriptorum per terrarum di-

honorem non habituros quos ordinavit, sed ipsum etiam catholica communione cariturum. Contra hoc Zosimi interdictum, facit epistola secunda Bonifacii ad Hilarium eundem.

^h Damnatum ex auctoritate Romæ a Zosimo Proculum fuisse, litteras etiam encyclicas de ejus damnatione scriptas, hæc epistola testatur. Confirmat autem Patroclo privilegium formatarum, et metropolitani in Narbonensi II dignitatem, in quam Proculus irrepsit, tum deinde ordinationes episcopo-

rum ne per saltum fiant edicit in posterum. ⁱ In sacris ordinationibus duo inter cætera semper spectavit Ecclesia. Unum, ut gradatim fierent per singulos gradus ordinum: ita ut non ante quisquam ad superiorem ascenderet, quam inferiores suscepisset. Quod qui non servabat, verbi gratia qui ex subdiacono repente, prætermisso diaconatu, presbyter fiebat, per saltum promoveri dicebatur. Alterum, ut justa quisque ac legitima in singulis gradibus stipendia expleret, præfixaque singulis tempora

nitioe deferri. Si quid contra hæc, frater charissime, quæ a nobis sunt sub Dei judicio statuta, tentaveris: non solum quos faciendos credideris, episcopatum obtinere non possint, sed etiam ipse catholica communione discretus, sero de illicitis præsumptionibus ingemiscas. Data ^o vi kalendas Octobris (Anno 417, Septem. 26) Honorio augusto XI et Constantio II consulibus.

EPISTOLA ^f VII.

Metropolitani dignitas a ¹ Proculo usurpata, Patroclo asseritur. Ipsius est cuius de Galliæ clero formatas dare. Ordinationes præcipites ac per saltum vetantur.

ZOSIMUS PATROCLO episcopo Arelatensi.

1. Quid de Proculi damnatione censuerim, tenet conscientia tua, cum meo interesset examini: nec te gestorum nostrorum auctoritas latet vel scriptorum quæ de ipsius damnatione per terrarum diversa direximus. Unde metropolitani in te dignitatem atque personam etiam apostolicæ sedis auctoritate considera: in quem furtive locum per indebita synodo Proculus usurpatum irrepsit. Quicumque igitur ex Gallicanis unde vel regionibus veniunt sub quovis ecclesiastico nomine vel gradu, formatas per te communiti ad nos mittendas esse cognoscant: alloquin sibi imputabunt, si ineffaciter, hac solemnitate postposita, te inconsulto ad nos venire tentaverint: quod ab episcopis usque ad ultimum ecclesiasticorum gradum observari conveniet, frater charissime.

2. Et quia nonnulli ex quacumque militia se ad Ecclesiam conferentes (V. epist. 9, n. 1), statim saltu quodam summam locum religionis affectant,

versa directorum hic memoratur. Mox in Reg. ms., apost. sedis auctoritatem.

^b Editi, pro indebita synodo: corriguntur ope mss. Colb. in quibus exstat quidem tantum, per indebita synodo: sed præpositionem a, propter antecedentem vocem in a desinentem, librariis excidisse nihil novum. Hoc sibi vult, Proculum synodi auctoritate locum metropolitani per indebita territoria sibi usurpasse. Superius epist. 4, n. 2, Zosimum audivimus cum eodem Proculo expostulantem, quod Tuentium et Ursum territorii indebitis, hoc est ad se non pertinentibus, locasset. Non displicet quod in ms. Reg., per indebitam synodum: quatenus prædictam potestatem Proculus in synodo Taurinensi, cum longe aliud ageretur (adeoque furtive) subripiendam putavit, ut epist. 5, n. 4, legitur.

^c Verba ad nos, in vulgatis omissa, ex mss. restituntur.

^d Sic mss. At editi, ecclesiasticum. Vide annotata in epistolam 2. Mox Reg. ms., fratres charissimi, quod ad eos referri potest, in quorum notitiam vult Zosimus hanc epistolam pervenire.

rum ne per saltum fiant edicit in posterum.

ⁱ In sacris ordinationibus duo inter cætera semper spectavit Ecclesia. Unum, ut gradatim fierent per singulos gradus ordinum: ita ut non ante quisquam ad superiorem ascenderet, quam inferiores suscepisset. Quod qui non servabat, verbi gratia qui ex subdiacono repente, prætermisso diaconatu, presbyter fiebat, per saltum promoveri dicebatur. Alterum, ut justa quisque ac legitima in singulis gradibus stipendia expleret, præfixaque singulis tempora

qui gradatim per ecclesiastica stipendia venientibus explorata ^a solēt discutione differri: idcirco quoniam in nonnullis factum infirmare non possumus, si qui jam ordinati sunt, in eo gradu, ad quem saltu subito pervenerunt, perdurare debebunt. Si enim Apostolus neophytum sacerdotio non statim cumulari jubet (I *Tim.* iii, 6), et hoc idem canonum statuta sanxerunt (*Nicæn. can.* 2); hoc addimus nostra sententia, ut quisquis de cætero ^b vel summo sacerdotio, vel presbyterii gradu vel diaconatus crediderit cumulandum, sciat et se gradus sui subire jacturam, nec in illum validura esse quæ contulit: ut saltem ab ordinatione præcipiti metus i te summoveat, quos examinata discussio coercere debuisset. Scripta nostra in omnium facies notitiam pervenire; ut ne hoc quidem ipsum tibi, quod omnibus interdictum est, licere cognoscas. Data ^c vi kalendas Octobris (*Die 29 Sept. a. n. 417*) Honorio xi et Constantio ii consulis.

EPISTOLA VIII.

SEU LIBELLUS PAULINI DIACONI ADVERSUS CŒLESTIUM ZOSIMO EPISCOPO DATUS.

Quod Zosimus Cælestii hæresim condemnarit, ejusdemque adversum se calumniam respuerit, ac demum suam ipsius approbarit fidem, gratulatur; et cur Romam non adeat, exponit.

(Hanc epistolam legere est inter opera Paulini, ubi eam videsis infra.)

EPISTOLA IX ^a.

1. Quod monachi vel laici nisi per gradus ecclesiasticos non debeant ad summum sacerdotium pervenire. —

^a Baron. cum ms. Arel., solent.

^b Supple. neophytum, seu ex quacumque militiæ se ad Ecclesiam conferentem.

^c Arel. ms., *Data kal. Octob. Honorio 1, etc.*, mendo-e. Editi, *Dat. in kal. Reg. ms.* sequuntur.

^d Antiquæ collectiones, Isidori Mercatoris, Hispana, Hadriani i, Dionysii Exigui, Codicis a Quesnello editi, necnon alia in exemplari Colb. majusculis litteris Langobardicis exarato, et plures Gallicanæ in veterrimo Corbeiensi codice, in Fossatensi, etc., asservatæ, epistolam hanc exhibent. Ejus in fronte præmittimus titulos, quos Dionysius Exiguus adornavit, atque ex eo Hispanæ collectionis auctor et Isidorus pro more mutuati sunt. Horum loco hos præ se fert laudatus codex Corbeiensis: I. *Ut ne quis penitus contra Patrum præcepta sacerdos Ecclesiæ ordinetur.* II. *Talibus ordinationibus obsisti debere.* III. *De ordinationibus clericorum, qualiter ad pontificatus honorem debeant pervenire.* IV. *Singulis gradibus* (supple quæ) *debeant observare.* V. *De dignis et pœnitentibus.* Brevior est epistolæ hujus in Colbertino Codicis a Quesn. editi exemplari summa, in generali quidem Indice, *De monachis et laicis ad gradus ecclesiasticos accedere cupientibus*; in ipsius autem epistolæ fronte, *Quomodo ordinantur episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi, exorcisti, lectores, quantos annos nunc per unumquemque gradum ascendant.* Postremam hanc summam etiam Regius alias S. Petri Pictavensis codex præfert. Aliis autem in mss. nulla est.

^e Ita sinceriores mss. At editi post Dionys., Zosi-

observaret. De quibus Zosimus idem scribit in epistola ad Hesychium Salonitanum. Quod si quando contrahi hæc temporum spatia necessitas cogeret: prius tamen illud, ut ordines gradatim inirent, religiose semper tenuerunt. Ut de sancto Ambrosio,

II. *Quod si quis interdicta despererit, gradus superioris periculo subjacebit.* — III. *Quæ in singulis cleri gradibus tempora sint præfixa.*

ZOSIMUS ^e HESYCHIO episcopo Salonitano.

CAP. I. — 1. Exigit dilectio tua præceptum apostolicæ sedis, in quo Patrum decreta consentiunt, et significas nonnullos ex monachorum ^f populari cœtu, quorum solitudo quavis frequentia major est, sed et laicos ad sacerdotium festinare. Hoc autem (*Ivo p. 5, c. 102*) specialiter et sub prædecessoribus nostris, et nuper a nobis interdictum constat, litteris ad Gallias Hispaniasque ^g transmissis, in quibus regionibus familiaris est ista præsumptio, quamvis nec Africa super hac admonitione nostra habeatur aliena, ne quis (*Dist. 36, c. 2, et dist. 59, c. 1*) penitus contra patrum præcepta, qui ecclesiasticis disciplinis per ordinem non fuisset imbutus, et temporis approbatione divinis stipendiis eruditus, nequaquam ad summum Ecclesiæ sacerdotium aspirare præsumeret: et non solum in eo ambitio inefficax haberetur, verum etiam in ^h ordinatoribus ejus, ut carerent eo ordine, quem sine ordine contra præcepta Patrum crediderant præsumendum. Unde miramur ad dilectionem tuam statuta apostolicæ sedis non fuisse perlata. Laudamus igitur constantiam propositi tui, frater charissime, nec aliud de pontificii tui veteris censura auctoritatis genus expectandum fuit, quam ut talibus ambitionibus, pro præceptis Patrum, in procinctu fidei constitutus occurreres.

2. Igitur si quid auctoritati tuæ, quod nos non opinamur, æstimas defuisse, supplemus. ⁱ Obsiste

C *mus episcopus urbis Romæ Hesychio episcopo Salonitano, quibus in coll. Hispan., et Isid. additur salutem*

^f Apud Dion. et Isid. necnon in edit. Merl. Crab. et Rom. deest populari; quæ vox e quatuor mss. Colb. necnon Regio, Pith. et Corb. revocatur. Quid sibi velit, intelligitur ex his num. 3, *Popularitas etiam his locis, ubi solitudo est, talium reperitur.*

^g In Corb. ms. ac duobus Colb. desideratur *transmissis*, pro quo in alio Colb. exstat *datis*. Antea prædictus codex Corb. *antecessoribus*, alii duo *prodecesoribus*, item duo alii, *decessoribus*. Nullas habemus Zosimi ad Gallos Hispanosque litteras, in quibus de re quesita quidquam speciale decernatur; nisi forte superiorem epistolam 7 indicet, quam etsi Patroclo uni inscriptam, ipsius tamen opera in omnium notitiam pervenire voluit. Porro in hac epistola n. 2 vetat, ne quis præcipiti saltu ad illum clericatus gradum promoveatur, eadem, qua et hic, adversus ordinatum et ordinantem indicta pœna.

D ^h Taurinense concilium canone 3 cuius titulus est, *De ordinationibus illicitis contra statuta Patrum*, uti jam observavimus, mitiori pœna ordinatores multat. Zosimo autem concinit Cœlestinus epist. 4, n. 5. Ab utriusque severitate erga eodem ordinatores nonnihil remittitur, et ad concilii Taurinensis temperamentum reditur, tum in additamentis ad epistolam 4 Leonis, tum in Regensis synodi anno 439 habitæ canone 1. Vide Hilari epistolam 10, n. 5.

ⁱ Edit. Rom. et concil., *Vos obsistite... obsistite*: corriguntur ex mss. Mox unus codex Colb. cum Re-

qui catechumenus ad episcopatum fuerat adscitus inuit in ejus Vita Paulinus: *Baptizatus itaque fertur omnia ecclesiastica officia implere, atque octava die episcopus ordinatus est cum summa gratia et lætitia cunctorum.*

talibus ordinationibus, obsiste superbæ et arrogantiæ venienti. Tecum faciunt præcepta Patrum, tecum apostolicæ sedis auctoritas. Si enim ^a officia sæcularia principem locum, non vestibulum actionis ingressis, sed per plurimos gradus ^b examinato temporibus deferunt: quis ille tam arrogans, tam impudens invenitur, ut in cœlesti militia, quæ ^c pensius ponderanda est, et sicut aurum repetitis ignibus exploranda, statim dux esse desideret, cum tyro ante non fuerit, et prius velit docere, quam discere? Assuescat in Domini castris, in lectorum primitus gradu divini rudimenta [*Merl. rudimentis*] servitii: nec illi vile sit exorcistam, acolythum, subdiaconum, diaconum per ordinem fieri: nec hoc saltu, sed ^d statutis majorum ordinatione temporibus. Jam vero ad presbyterii fastigium talis accedat, ut et nomen **B** ætas impleat, et meritum probitatis stipendia antea testentur. Jure inde summi pontificis locum sperare debet.

3. Facit hoc nimia remissio consacerdotum nostrorum, qui pompam multitudinis quærunt, et putant ex hac turba aliquid sibi dignitatis acquiri. Hinc passim numerosa popularitas etiam his locis, ubi solitudo est, talium reperitur, dum parœcias ex-

gio, *Tecum faciant præcepta Patrum, tecum sit: minus concione.* Adsunt reipsa decreta Patrum Nicænorum can. 2 et Sardicensium can. 15 verbis fulta Apostoli, qui neophytum ordinari prohibet. Eadem firmant et Siricius epist. 1, n. 13; epist. 6, n. 5, et epist. 10, n. 15, necnon Innocentius epist. 37, n. 6.

^a Regius codex, uno Colb. favente, *officiales viri per officia sæcularia principalem locum, non per vestibulum actionis ingressi: corrupte. Officia sæcularia hic intelliguntur administrati et iudices sæculares.*

^b Edit. Rom. et concil. post Isid., *examinatis temporibus.* Duo mss., *examinato tempore.* Nitidior est lectio quam exhibemus ex cæteris mss.

^c In vulgata ut in ms. Pith. et apud Isid., *propensius.* Præferimus cum Dion. aliisque mss., *pensius.*

^d Reg. ms., *statis.* Tum Quesn. *majorum ordine.* Ut in epistola 1 Siricii n. 13 et 14, et in Innocentii epistola 37 n. 6, ubi varii recensentur gradus, quibus ad sacerdotii apicem ascendatur, ita et hic, nulla ostiarii sit mentio. Et is quidem ordo, ut ex libro viii Constit. Apostol. c. 15, ex concilio Laodiceno can. 22, et ex octava synodo act. 8 cap. 5, colligitur, Græcis incognitus fuit, sed ejus munere apud eos cum diaconi tum subdiaconi fungebantur. Apud Latinos tamen receptum fuisse fidem faciunt concilium Carthaginense iv, can. 9, et Augustinus edit. nov. Serm. 46, n. 31. Ejusdem rei locupletior testis est Cornelius, qui epist. 9, n. 3, Romano in clero *exorcistas et lectores cum ostiariis quadraginta duos* recenset. An ideo memoratis in locis omissus fuit, quia non ab unoquoque, ut eo fungeretur, necessario exigebatur? Siricius, epist. i n. 14, Zosimo nostro ipsi infra n. 5 suffragante, præcipit, ut qui grandævus baptizatur, *statim lectorum aut exorcistarum numero societur*, quasi alterutrum e duobus illis gradibus suscepisse satis esset, quo ad altiorem quis promoveretur. Quæritur neque exorcistæ Innocentius epist. 37, n. 6, meminit. Eadem ratione cum ipse, tum alii, ostiarii gradum silentio potuerunt præterire. Immo idem Innocentius, ibid., subdiaconum, et concilium Sardicense, can. 13, plures alios gradus tacent. Quod arguendo est in his locis quærendum

tendi cupiunt, aut quibus aliud præstare non possunt, divinos ordines largiuntur. Quod oportet districti semper esse iudicii. Rarum est enim omne quod magnum est.

CAP. II. — 4. Proinde nos, ne quid meritis dilectionis tuæ derogaremus, ad te potissimum scripta direximus, quæ in omnium fratrum et coepiscoporum nostrorum facies ire notitiam, non tantum eorum qui in ea provincia sunt, sed etiam qui vicinis dilectioni tuæ provinciis adjunguntur. Sciet quisquis hoc postposita Patrum et apostolicæ sedis auctoritate neglexerit, a nobis districtius vindicandum; ut loci sui minime dubitet sibi non constare rationem, si hoc putat, post tot prohibitiones, impune ^f tentari. Contumeliæ enim studio sit, quidquid ^g interdictum toties usurpatur (*Nicolaus I, epist. al. 40, n. 4*).

CAP. III. — 5. ^h Hæc autem (*Dist. 77, c. 2; Rabanus de instit. cleric. lib. 1, c. 13*) singulis gradibus observanda sunt tempora. Si ab infantia ecclesiasticis ministeriis ⁱ nomen dederit, inter lectores usque ad vicesimum ætatis annum continuata observatione perduret. Si major jam et grandævus accesserit, ^j ita tamen, ut post baptismum statim, si divinæ

non esse ordinum omnium accuratum catalogum. Notatu dignum est, quod in antiquo Constituto Silvestri papæ nomine vulgato, et a nobis in Appendice tom. II edendo legitur. Quamvis enim c. 11, n. 16, ubi præscribitur quanto quisque tempore in singulis gradibus ministrare debeat, ut ad episcopatum pervenire possit, prætermittatur ostiarii gradus, in eodem tamen Constituto cap. 5, n. 6, de Silvestro dicitur: *Postea autem fecit gradus in gremio synodi, ut non presbyter adversus episcopum, non diaconus adversus presbyterum, non subdiaconus adversus diaconum, non acolythus adversus subdiaconum, non exorcista adversus acolythum, non lector adversus exorcistam, non ostiarius adversus lectorem det accusationem.*

^e Apud Quesn. ut in ms. Corb. omititur enim.

^f Vocabulum *impune* suppressit Quesn. qui exinde cum editis aliis, necnon Dion. et Isid. præfert *posse tentari*, licet in veteribus exemplis Codicis, quem vulgavit, aliisque posterioribus mss. absit *posse*.

^g In Regio codice hic adjicitur particula *post*.

^h Quod ab hinc ad finem usque epistolæ hujus sequitur, apud nostrum Edmundum Martene tom. II de Antiquis Eccl. ritibus, tum pag. 350, ex Egberti Eboracensis archiepiscopi pontificali libro, quem ille ante annos 900 exaratum putat, tum pag. 380, ex Caturcensi item pontificali, cum non paucis varietatibus exhibetur sub hoc titulo, *Incipit Sermo Innocentii papæ de septem gradibus Ecclesiæ ordinandis*: sed quid sunt duo illi libri, ut de auctoritate derogare valeant cæterorum, qui Zosimo totam epistolam summo consensu ascribunt?

ⁱ Prædicti pontificales libri Ebor. et Cature., *nostra didicerit exempla, et inter lectores... perduraverit. Exinde si majori ætati accesserit.* In his corruptionem esse facile deprehendit, qui hunc locum cum altero contulerit epist. 1 Siricii n. 13 et 14, ex quo, ut infantes ecclesiæ ministeriis consecrati ab ipsa infantia lectorum munere initiarentur, usu receptum fuisse constat.

^j Merl. et Quesn., *qui tamen post baptismum statim (Quesn. se) divinæ militiæ desiderat.* Editi cæteri, *ita tamen (Crab. quod, alii ut) post baptismum statim se divinæ militiæ desideret.* In omnibus autem mss. exstat, *ita tamen ut*, ac subinde *desiderat.* Unde ut

militiæ desiderat mancipari, sive inter lectores, si-
ve inter exorcistas quinquennio teneatur : exinde
acolythus vel subdiaconus quatuor annis ; et sic ad
benedictionem diaconatus, si meretur, accedat ; in
quo ordine quinque annis, ^a si inculcate se gesse-
rit, hæerere debet. Exinde suffragantibus stipen-
diis, per tot gradus datis propriæ fidei documentis,
presbyterii sacerdotium poterit promereri. De quo
loco, si eo illum ^b exactior ad bonos mores vita pro-
duxerit, summum pontificatum sperare debet. Hac
tamen lege servata, ut neque digamus, ^c neque
pœnitens, ad hos gradus possit admitti. Sane, ut
etiam defensores ecclesiæ, qui ex laicis sunt, supra
dicta observatione teneantur, si meruerint esse in
ordine clericatus. Data ^d ix kalendas Martias (Anno
418, Februar. 21) DD. NN. Honorio xii et Theodosio
viii augustis consulibus.

EPISTOLA X ^e.

Adversus Proculi ausus et illicitas ordinationes.

ZOSIMUS PATROCLUS episcopo Arelatensi.

Cum et in præsentii cognoveris, et frequentibus a
nobis litteris ipse sis monitus, ut auctoritate metropol-
itani, quam tibi apostolicæ sedis pronuntiatione fir-
mavimus, Proculi ausibus conatibusque illis, quibus
adhuc se putat aliqua posse turbare, hujus rei ^f op-

et ex epistola 1 Siricii n. 4 hic cum pervetusto codi-
ce Corbeiensi et Langobardico Colbertino si militiæ
preferendum, nec se militiæ retinendum esse
liquet. Eo pacto Zosimus una cum Siricio eis ad
clerum videtur aditum negare, qui non statim a bap-
tismo s. se Ecclesiæ servitio manciparint. Vereban-
tur nimirum, ne illi contra munditiem, quæ clericos
debet, in negotiis sæculi quidquam admisissent. Quo-
circa laudanda modestia eorum, qui gravis alicujus
criminis aliquando a se commissi conscii, a tam
sancto statu ipsi se subducunt, eoque se indignos
arbitrantur.

^a In ms. Corb., *ista se gesserit*. In duobus Colb.,
si inculpate gesserit, sine se. In Eborac. et Caturc.,
si inculpabiliter vixerit. Tum apud Quesn. ut in codi-
cibus coll. Hadr., *adhærere*, ubi rectius in aliis li-
bris, *hæerere*.

^b Apud Rabanum, *auctor* : atque ita forte in mss.
Ebor. et Caturc. legendum, non ut vulgatum est,
acutior. Sed cum aliis libris retinendum *exactior*.

^c Merl. et Quesn. cum Isid., *neque viduæ maritus*,
neque pœnitens. Editiones aliæ post Rom. ordine in-
verso, *neque pœnitens, neque viduæ maritus*. Verba,
neque viduæ maritus, absunt a Crab. et collectioni-
bus Dion., Hadr., Hispana, Langob. necnon a mss.
Regio, Corb., Fossat., tribus Colb., etc. At in mss.
Ebor. et Caturc. quod superest ex hac epistola, ita
interpolatum ac mutatum effertur : *Neque bigamus*,
neque revertens, neque pœnitens a maximis criminibus
ad hos gradus possit admitti. Alioquin defensores ec-
clesiæ, qui ex laicis sunt unius uxoris viri, si in su-
pra dicta observatione teneantur, et si vita et moribus
et scientia Scripturarum meruerint, in ordine clerica-
tus admittere debent. Quædam alia codicum illorum
menda annotare piguit : sed hæc prorsus non si-

^d Invehitur in Proculum, qui licet exauctoratus,
tamen pro episcopo, ut antea, se gerebat, et inque-
torum quorundam auxilio fretus Ecclesiam turba-
bat. Significat se ipsorum curam Patroclo Arelatensi
demandasse, ut ejus, velut episcopi sui, consilio
et nutibus obtemperarent. Cesseritne Patroclo tan-
dem Proculus, exploratum non est. Sed de Zosimo
subit iterum mirari, qui factum sit, ut Proculo in-

pressu occurreres, renitens rigore censuraque, quam
pro regularum confirmatione susceperas, quippe
cum et tibi nostrum delegatum nosset officium, et
illum scires esse damnatum : miror quid post ista
Proculo liceat, aut vacet illa, quæ consueverat, aut
pejora committere. ^e Cur non putat unde istam ha-
beas potestatem tuam, frater charissime, ut censue-
rimus, censeamusque, quicumque ex illis ad nos-
tras regiones veniunt, sine tua non suscipiendos esse
formata, nec probandum quem non in provincia po-
situs ipse probaveris? Post istam esse delegationem
ad nos rumor advenit, Proculum quasi consuetis lu-
dere et uti moribus suis, junxisse sibi quosdam
idoneosurbationibus homines, et post illa quæ illi
interdiximus ordinasse. Sed sciant quibus hanc epi-
stolam volumus in notitiam pervenire, suscipi se
nullatenus posse, ^h qui aut contra regulas repente,
aut postquam illi interdiximus, sunt ordinati. Data
ⁱ iii nonas Martias (Ann. 418, Martii 5), Honorio
xii et Theodosio viii augustis consulibus.

EPISTOLA XI ⁱ.

*Patroclo commissum esse, ut Proculi loco alium epi-
scopum accipiant.*

ZOSIMUS ^l clero, ordini, et plebi consistenti Massiliæ.

Non miror Proculum in consueta adhuc fronte du-
luisse operæ pretium duxi, quo advertat quisque
qui sanctorum scripta depravari, sicque sædata ni-
hilo minus cum auctoritate aliqua legi interdum
contingat.

^d Editi cum ms. Pith. viii kal. Martias Honorio.
Ex aliis mss. restituimus ix et revocamus DD. NN.
hoc est *dominis nostris*, non ut in ms. Fossat. ex-
pressum est, *domino nostro*. Longe pejus in Cor-
beiensi quatuor illis litteris substituta est vox *No-*
nas. Apud Baronium ad annum 418 exstat Honorii
imp. adversus Pelagianos Constitutio iisdem notis
insignita in hunc modum : DD. NN. Honorio xii et
Theodosii viii AA cons.

^e Ad Colbertinum codicem, in quo collecta asser-
vantur Arelatensis Ecclesiæ privilegia, et ex quo in
Annalibus Baronii primum prodiit, necnon ad alia
duo exemplaria, unum ejusdem bibliothecæ, alte-
rum Regiæ a nobis recognita est.

^f Ita Sirin. At mss. Arel. et Colb. cum Baron.
oppressus, Reg. oppressos. Antea solus Colb. *huic rei*,
et post cum Reg. *retinens rigorem censuramque*.

^g In vulgatis, *Quidnam putaret unde istam*. Colb.
ms., *Cuinam putant dñ istam*. Reg., *Cuinam putandi*
istam. Quod corrupte positum, resarciendum puta-
vimus.

^h Apud Baron. ut in ms. Arel., *quia aut*. Mox re-
pente, id est quod in superiori epistola n. 2, *salu*,
et in epistola 7 n. 2, *salu subito*. Istic quidem Zosi-
mus pœnam silet, quam in ordinatorem non secus
atque in ordinatos in duabus prædictis epistolis de-
cernit. Verum hanc Proculo minime ab eo remis-
sam fuisse ex epistola sequenti palam flet.

ⁱ Reg. ms., *iv nonas*.

^j Epistolam hanc ex iis ipsis fontibus, ex quibus
superiorem, accepimus.

fensior videatur, quem sanctum pontificem Hierony-
mus appellat epist. 4, faveat contra Patroclo, cujus
ad episcopatum Arelatensem sædus aditus, sædior
administratio memoratur. Pulso siquidem a civibus
Herote, ut Prosper in Chronico scribit, viro sancto
et insonte, in ejus locum ordinatus est anno Christi
312, quod amicus et familiaris esset Constantii ma-
gistri militum, cujus per ipsum gratia quærebatur,

talibus ordinationibus, obsiste superbæ et arrogantiæ venienti. Tecum faciunt præcepta Patrum, tecum apostolicæ sedis auctoritas. Si enim ^a officia sæcularia principem locum, non vestibulum actionis ingressis, sed per plurimos gradus ^b examinato temporibus deferunt: quis ille tam arrogans, tam impudens invenitur, ut in cœlesti militia, quæ ^c pensius ponderanda est, et sicut aurum repetitis ignibus exploranda, statim dux esse desideret, cum tyro ante non fuerit, et prins velit docere, quam discere? Assuescat in Domini castris, in lectorum primitus gradu divini rudimenta [*Merl.* rudimentis] servitii: nec illi vile sit exorcistam, acolythum, subdiaconum, diaconum per ordinem fieri: nec hoc saltu, sed ^d statutis majorum ordinatione temporibus. Jam vero ad presbyterii fastigium talis accedat, ut et nomen ^B ætas impleat, et meritum probitatis stipendia antea acta testentur. Jure inde summi pontificis locum sperare debet.

3. Facit hoc nimia remissio consacerdotum nostrorum, qui pompam multitudinis quærunt, et putant ex hac turba aliquid sibi dignitatis acquiri. Hinc passim numerosa popularitas etiam his locis, ubi solitudo est, talium reperitur, dum parœcias ex-

gio, *Tecum faciant præcepta Patrum, tecum sit*: minus concinne. Adsunt reipsa decreta Patrum Nicænorum can. 2 et Sardicensium can. 15 verbis fulta Apostoli, qui neophytum ordinari prohibet. Eadem firmant et Siricius epist. 1, n. 13; epist. 6, n. 5, et epist. 10, n. 15, necnon Innocentius epist. 37, n. 6.

^a Regius codex, uno Colb. favente, *officiales viri per officia sæcularia principalem locum, non per vestibulum actionis ingressi*: corrupte. *Officia sæcularia* hic intelliguntur administrati et iudices sæculares.

^b Edit. Rom. et concil. post Isid., *examinatis temporibus*. Duo mss., *examinato tempore*. Nitidior est lectio quam exhibemus ex cæteris mss.

^c In vulgatis ut in ms. Pith. et apud Isid., *propensius*. Præferimus cum Dion. aliisque mss., *pensius*.

^d Reg. ms., *statis*. Tum Quesn. *majorum ordine*. Ut in epistola 1 Siricii n. 13 et 14, et in Innocentii epistola 37 n. 6, ubi varii recensentur gradus, quibus ad sacerdotii apicem ascendatur, ita et hic, nulla ostiarii fit mentio. Et is quidem ordo, ut ex libro VIII Constit. Apostol. c. 15, ex concilio Laodiceno can. 22, et ex octava synodo act. 8 cap. 5, colligitur, Græcis incognitus fuit, sed ejus munere apud eos cum diaconi tum subdiaconi fungebantur. Apud Latinos tamen receptum fuisse fidem faciunt concilium Carthaginense IV, can. 9, et Augustinus edit. nov. Serm. 46, n. 31. Ejusdem rei locupletior testis est Cornelius, qui epist. 9, n. 3, Romano in clero *exorcistas et lectores cum ostiariis quadraginta duos* recenset. An ideo memoratis in locis omissus fuit, quia non ab unoquoque, ut eo fungeretur, necessario exigebatur? Siricius, epist. 1 n. 14, Zosimo nostro ipsi infra n. 5 suffragante, præcipit, ut qui grandævus baptizatur, *statim lectorum aut exorcistarum numero societur*, quasi alterutrum e duobus illis gradibus suscepisse satis esset, quo ad altiolem quis promoveretur. Quocirca neque exorcistæ Innocentius epist. 37, n. 6, meminit. Eadem ratione cum ipse, tum alii, ostiarii gradum silentio potuerunt præterire. Immo idem Innocentius, ibid., subdiaconum, et concilium Sardicense, can. 13, plures alios gradus tacent. Quod argumento est in his locis quærendum

tendi capiunt, aut quibus aliud præstare non possunt, divinos ordines largiuntur. Quod oportet districti semper esse iudicii. Rarum est enim omne quod magnum est.

CAP. II. — 4. Proinde nos, ne quid meritis dilectionis tuæ derogaremus, ad te potissimum scripta direximus, quæ in omnium fratrum et coepiscoporum nostrorum facies ire notitiam, non tantum eorum qui in ea provincia sunt, sed etiam qui vicinis dilectioni tuæ provinciis adjunguntur. Sciet quisquis hoc postposita Patrum et apostolicæ sedis auctoritate neglexerit, a nobis districtius vindicandum; ut loci sui minime dubitet sibi non constare rationem, si hoc putat, post tot prohibitiones, impune ^f tentari. Contumeliæ enim studio fit, quidquid ^g interdictum toties usurpatur (*Nicolaus I, epist. al. 40, n. 4*).

CAP. III. — 5. ^h Hæc autem (*Dist. 77, c. 2; Rabanus de instit. cleric. lib. 1, c. 13*) singulis gradibus observanda sunt tempora. Si ab infantia ecclesiasticis ministeriis ⁱ nomen dederit, inter lectores usque ad vicesimum ætatis annum continuata observatione perduret. Si major jam et grandævus accesserit, ^j ita tamen, ut post baptismum statim, si divinæ

non esse ordinum omnium accuratum catalogum. Notatu dignum est, quod in antiquo Constituto Silvestri papæ nomine vulgato, et a nobis in Appendice tom. II edendo legitur. Quamvis enim c. 11, n. 16, ubi præscribitur quanto quisque tempore in singulis gradibus ministrare debeat, ut ad episcopatum pervenire possit, prætermittatur ostiarii gradus, in eodem tamen Constituto cap. 3, n. 6, de Silvestro dicitur: *Postea autem fecit gradus in gremio synodi, ut non presbyter adversus episcopum, non diaconus adversus presbyterum, non subdiaconus adversus diaconum, non acolythus adversus subdiaconum, non exorcista adversus acolythum, non lector adversus exorcistam, non ostiarius adversus lectorem det accusationem.*

^e Apud Quesn. ut in ms. Corb. omittitur enim.

^f Vocabulum *impune* suppressit Quesn. qui exinde cum editis aliis, necnon Dion. et Isid. præfert *posse tentari*, licet in veteribus exemplis Codicis, quem vulgavit, aliisque posterioribus mss. absit *posse*.

^g In Regio codice hic adjicitur particula *post*.

^h Quod ab hinc ad finem usque epistolæ hujus sequitur, apud nostrum Edmundum Martene tom. II de Antiquis Eccl. ritibus, tum pag. 350, ex Egberti Eboracensis archiepiscopi pontificali libro, quem ille ante annos 900 exaratum putat, tum pag. 380, ex Cantuensi item pontificali, cum non paucis varietatibus exhibetur sub hoc titulo, *Incipit Sermo Innocentii papæ de septem gradibus Ecclesiæ ordinandis*: sed quid sunt duo illi libri, ut de auctoritate derogare valeant cæterorum, qui Zosimo totam epistolam summo consensu ascribunt?

ⁱ Prædicti pontificales libri Ebor. et Cature., *nostra didicerit exempla, et inter lectores... perduraverit. Exinde si majori ætati accesserit*. In his corruptionem esse facile deprehendit, qui hunc locum cum altero contulerit epist. 1 Siricii n. 13 et 14, ex quo, ut infantes ecclesiæ ministeriis consecrati ab ipsa infantia lectorum munere initiarentur, usu receptum fuisse constat.

^j Merl. et Quesn., *qui tamen post baptismum statim (Quesn. se) divinæ militiæ desiderat*. Editi cæteri, *ita tamen (Crab. quod, alii ut) post baptismum statim se divinæ militiæ desideret*. In omnibus autem mss. exstat, *ita tamen ut, ac subinde desiderat*. Unde ut

militiæ desiderat mancipari, sive inter lectores, si-
ve inter exorcistas quinquennio teneatur : exinde
acolythus vel subdiaconus quatuor annis ; et sic ad
benedictionem diaconatus, si meretur, accedat ; in
quo ordine quinque annis, ^a si inculpate se gesse-
rit, hæerere debet. Exinde suffragantibus stipen-
diis, per tot gradus datis propriæ fidei documentis,
presbyterii sacerdotium poterit promereri. De quo
loco, si eo illum ^b exactior ad bonos mores vita pro-
duxerit, summum pontificatum sperare debet. Hac
tamen lege servata, ut neque digamus, ^c neque
pœnitens, ad hos gradus possit admitti. Sane, ut
etiam defensores ecclesiæ, qui ex laicis sunt, supra
dicta observatione teneantur, si meruerint esse in
ordine clericatus. Data ^d ix kalendas Martias (Anno
418, Februar. 21) DD. NN. Honorio XII et Theodo-
sio VIII augustis consilibus.

EPISTOLA X e.

Adversus Proculi ausus et illicitas ordinationes.

ZOSIMUS PATROCLO episcopo Arelatensi.

Cum et in præsentis cognoveris, et frequentibus a
nobis litteris ipse sis monitus, ut auctoritate metropo-
litani, quam tibi apostolicæ sedis pronuntiatione fir-
mavimus, Proculi ausibus conatibusque illis, quibus
adhuc se putat aliqua posse turbare, hujus rei ^f op-

et ex epistola 1 Siricii n. 4 hic cum pervetusto co-
dice Corbeiensi et Langobardico Colbertino *si militiæ*
preferendum, nec se militiæ retinendum esse
liquet. Eo pacto Zosimus una cum Siricio eis ad
clerum videtur adiutum negare, qui non statim a bap-
tismo se Ecclesiæ servitio manciparint. Verban-
tur nimirum, ne illi contra munditiem, quæ clericos
debet, in negotiis sæculi quidquam admiserint. Quo-
circa laudanda modestia eorum, qui gravis alicujus
criminis aliquando a se commissi conscii, a tam
sancto statu ipsi se subducunt, eoque se indignos
arbitrantur.

^a In ms. Corb., *ista se gesserit*. In duobus Colb.,
si inculpate gesserit, sine se. In Eborac. et Caturc.,
si inculpabiliter vixerit. Tum apud Quesn. ut in codi-
cibus coll. Hadr., *adhærere*, ubi rectius in aliis li-
bris, *hæerere*.

^b Apud Rabanum, *auctor* : atque ita forte in mss.
Ebor. et Caturc. legendum, non ut vulgatum est,
acutior. Sed cum aliis libris retinendum *exactior*.

^c Merl. et Quesn. cum Isid., *neque viduæ maritus,*
neque pœnitens. Editiones aliæ post Rom. ordine in-
verso, *neque pœnitens, neque viduæ maritus*. Verba
neque viduæ maritus, absunt a Crab. et collectioni-
bus Dion., Hadr., Hispana, Langob. necnon a mss.
Regio, Corb., Fossat., tribus Colb., etc. At in mss.
Ebor. et Caturc. quod superest ex hac epistola, ita
interpolatum ac mutatum effertur : *Neque bigamus,*
neque revertens, neque pœnitens a maximis criminibus
ad hos gradus possit admitti. Alioquin defensores ec-
clesiæ, qui ex laicis sunt unius uxoris viri, si in su-
pradicta observatione teneantur, et si vita et moribus
et scientia Scripturarum meruerint, in ordine clerica-
tus admittere debent. Quædam alia codicum illorum
menda annotare piguit : sed hæc prorsus non si-

^d Invehitur in Proculum, qui licet exauctoratus,
tamen pro episcopo, ut antea, se gerebat, et inque-
torum quorundam auxilio fretus Ecclesiam turbat.
Significat se ipsorum curam Patroclo Arelatensi
demandasse, ut ejus, velut episcopi sui, consilio
et nutibus obtemperarent. Cesseritne Patroclo tan-
dem Proculus, exploratum non est. Sed de Zosimo
subit iterum mirari, qui factum sit, ut Proculo in-

pressu occurreres, renitens rigore censuraque, quam
pro regularum confirmatione susceperas, quippe
cum et tibi nostrum delegatum nosset officium, et
illum scires esse damnatum : miror quid post ista
Proculo liceat, aut vacet illa, quæ consueverat, aut
pejora committere. ^e Cur non putat unde istam ha-
beas potestatem tuam, frater charissime, ut censue-
rimus, censeamusque, quicumque ex illis ad nos-
tras regiones veniunt, sine tua non suscipiendos esse
formata, nec probandum quem non in provincia po-
situs ipse probaveris? Post istam esse delegationem
ad nos rumor advenit, Proculum quasi consuetis lu-
dere et uti moribus suis, junxisse sibi quosdam
idoneosurbationibus homines, et post illa quæ illi
interdiximus ordinasse. Sed sciant quibus hanc epi-
stolam volumus in notitiam pervenire, suscipi se
nullatenus posse, ^h qui aut contra regulas repente,
aut postquam illi interdiximus, sunt ordinati. Data
ⁱ iii nonas Martias (Ann. 418, Martii 5), Honorio
XII et Theodosio VIII augustis consilibus.

EPISTOLA XI i.

Patroclo commissum esse, ut Proculi loco alium epi-
scopum accipiant.

ZOSIMUS ^l clero, ordini, et plebi consistenti Massiliæ.

Non miror Proculum in consueta adhuc fronte du-
lisse operæ pretium duxi, quo advertat quisque
qui sanctorum scripta depravari, sicque sædeta ni-
hilo minus cum auctoritate aliqua legi interdum
contingat.

^d Editi cum ms. Pith. viii kal. Martias Honorio.
Ex aliis mss. restitimus ix et revocamus DD. NN.
hoc est *dominis nostris*, non ut in ms. Fossat. ex-
pressum est, *domino nostro*. Longe pejus in Cor-
beiensi quatuor illis litteris substituta est vox *No-*
nas. Apud Baronium ad annum 418 exstat Honorii
imp. adversus Pelagianos Constitutio iisdem notis
insignita in hunc modum : DD. NN. Honorio XII et
Theodosii VIII AA cons.

^e Ad Colbertinum codicem, in quo collecta asser-
vantur Arelatensis Ecclesiæ privilegia, et ex quo in
Annalibus Baronii primum prodiit, necnon ad alia
duo exemplaria, unum ejusdem bibliothecæ, alterum
Regiæ a nobis recognita est.

^f Ita Sirm. At mss. Arel. et Colb. cum Baron.
oppressus, Reg. oppressos. Antea solus Colb. *huic rei*,
et post cum Reg. *retinens rigorem censuranque*.

^g In vulgatis, *Quidnam putaret unde istam*. Colb.
ms., *Cuinam putant dñ istam*. Reg., *Cuinam putandi*
istam. Quod corrupte positum, resarciendum puta-
vimus.

^h Apud Baron. ut in ms. Arel., *quia aut*. Mox re-
pente, id est quod in superiori epistola n. 2, *saltu*,
et in epistola 7 n. 2, *saltu subito*. Istic quidem Zosi-
mus pœnam silet, quam in ordinatorem non secus
atque in ordinatos in duabus predictis epistolis de-
cernit. Verum hanc Proculo minime ab eo remis-
sam fuisse ex epistola sequenti palam fiet.

ⁱ Reg. ms., *iv nonas*.

^j Epistolam hanc ex iis ipsis fontibus, ex quibus
superiorem, accepimus.

fensor videatur, quem sanctum pontificem Hierony-
mus appellat epist. 4, faveat contra Patroclo, cujus
ad episcopatum Arelatensem sædus aditus, fædior
administratio memoratur. Pulso siquidem a civibus
Herote, ut Prosper in Chronico scribit, viro sancto
et insonte, in ejus locum ordinatus est anno Christi
312, quod amicus et familiaris esset Constantii ma-
gistri militum, cujus per ipsum gratia quærebatur,

rare, et ^a oblitum penitus pudoris quotidie digna damnatione committere, nec aliquando desistere, ut toties commonitus prohibitusque non cesset. Ecce cœtum vestræ dilectionis sua, qua sola notus est, turbatione confundit: nec Ecclesiam patitur esse concordem, cum suis id agat semper officiis, quatenus aggerens postrema prioribus, malum aliquod, quod ante commiserat, in pejus emendet. Cum ipse jam non sit ^b episcopus, episcopus facit, et humanus largitor aliis se dicit posse præstare, quod datum sibi aliquando immerito tenere non potuit. Addens sibi jungitque inquietæ mentis homines, et qui soli possunt favere damnato, per quos quæcumque barbarum studiosus cogitat, hæc sua fidens societate conficiat. Sed habeo, fratres charissimi, vestri curam, moleste ferens quidquid ille quotidianis ausibus facit, id vos, Christianum populum, et qui in nostra charitate persistat, posse perferre, nec ejus obviare factis, aut repugnare conatibus. Idcirco curam vestri licet et prioribus commiserim litteris ^c vestræ metropolitano provinciæ fratri et cœpiscopo nostro Patroclo, tamen iterum committo: ut ipsius tuti consilio et pro disciplinarum ratione formati, ejus obtemperantes nutibus, dignum possitis accipere sacerdotem. Data III nonas Martias (Ann. 418, Febr. 5), Honorio XII et Theodosio VIII augustis consulibus.

EPISTOLA XII ^d.

Zosimus auctoritate sedis suæ pluribus explicata, certiores Afros facit, se non omnem, ut ipsi visum est, Cælestii verbis fidem commodasse, aut eum immutasse quæ de illo a decessore suo statuta sunt.

^a Mss., oblitum penitus pudore. Quantum sibi compassaret Proculus sanctitatis famam, Hieronymus sub finem epistolæ 4 ad Rusticum prolit his verbis: *Habes istic sanctum doctissimumque pontificem Proculum, qui vicia et præsentis voce nostras schedulas superet, quotidianisque tractatibus iter tuum dirigat, nec patitur te, in partem alteram declinando, viam relinquere regiam.* Sed quod sibi, etiam prohibitus, arrogare non destitit, quis excuset? Quamvis enim Taurinense concilium can. 4, uti superius est observatum, ei concesserit, ut episcopis, quos a se ordinatos dixerat, tamquam pater filius honore primus assisteret, illi tamen ut ordinationes novas faceret non permisit. Adeo difficile est intra æquos legitimæ potestatis limites se continere, aut eo absistere quod semel usurpatum longa consuetudo roborasse videatur.

^b Quippe qui damnatus erat, ut in epistola 7 habetur.

^c Litteræ illæ non exstant, quibus illud munus Patroclo in ecclesia Massiliensi delegatum erat, quod Gregorius Visitoribus post amotum aut defunctum episcopum frequens committit.

^d A Baronio e Vaticano codice eruta, atque Annalium tom. III, ad annum 418, primum vulgata est, et a nobis ad alterum Vatic. exacta.

^e Garner. de suo substituit *super sententias*; ac mox, *Et ipsa quoque Christi Dei nostri promissio.* Hic *Eaque res, inquit, inter episcopos regionis illius magnarum discordiarum materia fuit.* De venditis autem ab eo sacerdotibus, in altero Prosperi Chronico Pithæano: *Patroclus Arelatensis episcopus infami mercatu sacerdotum venditare ausus.* Verisimile est prorsus, in hac tota Patrocli cum Proculo Massiliensi, Hilario Narbonensi, Simplicio Viennensi, et cum aliis, controversia, et in amplificandis honori-

ZOSIMUS AURELIO ac cæteris, qui in concilio Carthaginiensi adfuerunt, dilectissimis fratribus in Domino salutem.

1. Quamvis Patrum traditio apostolicæ sedi auctoritatem tantam tribuerit, ut de ejus judicio discipulare nullus auderet, idque per canones semper regulasque [*Supple. eadem sedes*] servaverit, et currens adhuc suis legibus ecclesiastica disciplina Petri nomini, a quo ipsa quoque descendit, reverentiam quam debet exsolvat: tantam enim huic Apostolo canonica antiquitas ^e per sententias omnium voluit esse potentiam, ex ipsa quoque Christi Dei nostri promissione, ut et ligata solveret, et soluta vinceret (*Math. xvi, 19*); par potestatis data conditio in eos, qui sedis hereditatem, ipso annuente, meruissent; hæc enim ^f ipse, cum omnium Ecclesiarum, tum hujus maxime ubi sederat, curam; nec patitur aliquid privilegii aut aliqua titubare aura sententiæ, cui ^g ipsa sui nominis firma et nullis hebetata motibus constituit fundamenta, et quæ siue suo periculo temere nullus incessat: cum ergo tantæ auctoritatis Petrus caput sit, et sequentia omnium majorum ^h studia firmaverit, ut tam humanis quam divinis legibus et disciplinis omnibus firmetur Romana Ecclesia, cujus locum nos regere, ⁱ ipsius quoque potestatem nominis obtinere non latet vos, sed nostis, fratres charissimi, et, quemadmodum sacerdotes, scire debetis: tamen cum tantum vobis caset auctoritas, ut nullus de nostra possit retractare sententia; nihil egimus, quod non ad vestram notitiam nostris ultro ^k litteris referremus; dantes hæc fraterpitati, ut in

per sententias omnium, pro summo consensu omnium commode intelligitur dictum. Is certe Zosimi scopus est, ut quæ sedis suæ canonica antiquitas tribuerit, vindicet.

^f Garn. omisso ipse, subdit infra *sedit pro sederat*, et mox ante vocem privilegii addit *omittere*. Ibidem in altero ms. Vatic. adjicitur *sustinere*. Perspecta erit sententiæ hujus integritas, si construat in hunc modum: *nec patitur aliqua aura titubare aliquid privilegii aut sententiæ.*

^g Item Garn., cui *vi ipsa sui nominis firma et nullis hæctenus acta motibus.* Romanæ sedi fundamenta sunt Petri nomine insignita, quatenus ab hoc apostolo apostolica sedes nuncupatur: eoque firmior videri debet sedis hujus sententiæ, quod Petri sententiæ censeatur. Hoc itaque sibi vult Zosimus: Petrus est firmæ illa petra, cui velut fundamento Romana sedes inniitur, quamque nec diris inferni motibus superandam esse Christus promisit.

^h Alter ms. Vatic., *statuta*, Deinde legendum videtur, *et id... firmaverint.* Pro *firmaverit*, substituit Garn. *servaverint.*

ⁱ Editi, *et potestatem.* Majorem hæc emphasim lectio, quam ex ms. Vatic. revocamus, Zosimus habere se dicit potestatem nominis Petri, quia, ut supra observavimus, ipsius sedes apostolicæ, hoc est Petri sedes appellatur.

hus Ecclesiæ Arelatensis, plurimum momenti apud Zosimum habuisse, ut de Patrocli artibus nihil dicam, Constantii magistri militum, mox Cæsaris, qui Patroclo et Arelatensibus favebat, auctoritatem et gratiam. De funesta vero Patrocli ejusdem cæde, Prosper idem agit in Chronico vulgari ad annum Christi ccccxxvi.

commune consulentes, non quia quid deberet fieri A nesciremus, aut faceremus aliquid, quod contra utilitatem Ecclesiæ veniens displiceret; sed pariter vobiscum volumus habere tractatum de illo (*Scil. Cælestio*) qui apud vos, sicut ipsi per litteras dicitis, fuerat accusatus; et ad nostram, qui se assereret innocentem, non refugiens iudicium ex appellatione pristina^a, venerit sedem; accusatores suos ultro deposcens, et quæ in se crimina per rumorem falso dicebat illata condemnans. Omnem ejus petitionem prioribus^b litteris, quas vobis misimus, putavimus ac novimus explicatam; satisque illis scriptis, quæ ad^c illa rescripseratis, ^d credidimus esse responsurum.

2. Sed post missæ per Marcellinum subdiaconum vestrum epistolæ omne volumen volvimus: quo aliquando perlecto, ita totum litterarum comprehendistis textum, quasi nos Cælestio commodaverimus in omnibus fidem, verbisque ejus non discussis, ad omnem, ut ita dicam, syllabam præbuerimus assensum. Numquam temere quæ sunt diu tractanda^e sinuntur; nec sine magna deliberatione statuen-

^a Quam tamen quinquennio et amplius præter leges neglexerat.

^b Scilicet superiore epistola 2, cui et libellum sibi a Cælestio oblatum Zosimus annecti curaverat.

^c Legendum videtur quæ de illo: atque hic notari existimamus quæ Afri anno 416 ad Innocentium de Cælestio rescripserant. Substituit autem Garnerius quæ ad illas. Is nempe, ex quo Afri superiorem Zosimi epistolam 2 acceperunt, et antequam plenarium isto anno 418 kal. Maiis concilium inchoarent, duplex ab iis concilium Carthagine celebratum esse pro certo ponit, unum ex quo obstationem cum instrumentis de causa Cælestii miserint, et alterum, ad cuius synodicam nunc Zosimus respondet. Sed cum historica veritate opinio illius argerrime componatur. Nam statim, ut priores Zosimi epistolæ 2 et 3 per Basilicam diaconum anno 417 mense Octobri exeunte Afri redditæ sunt, hi litteris illis e Carthaginensi synodo rescribentes, scripta sua eidem Marcellino subdiacono tradiderunt, qui simul et Paulini libellum Novembris 8 die consignatum Romanam perferendum suscepit. Atqui synodicis scriptis sibi per Marcellinum redditus Zosimus nunc respondet. Frustra igitur aliæ Afrorum ad Zosimum epistolæ excogitantur ante plenarium Africae consilium missæ.

^d In vulgatis, credimus, ubi credidimus restituendum esse, jam persuasum nobis erat, cum re ipsa in Vatic. ms. credidimus haberi comperimus. Eo pacto, si antea legerimus quæ de illo rescripseratis, subaudierimusque deinde ad Innocentium; integra fiet ac perspicua Zosimi sententia. Afri enim ad Innocentium epist. 27 originale peccatum et gratiæ auxilium a Pelagio atque Cælestio negari scripserant, addiderantque se eos in Ecclesia sanari malle, quam ab Ecclesia rescari. His eorum scriptis, in eo nominatum quod ad Cælestium attinet, satis esse responsurum hactenus credidisse se Zosimus significat, quippe qui certioris eos fecerit, illum Innocentii litteris, in quibus et gratiæ adiutorium et peccatum originis asseruntur, consensisse. Huc spectat quod Augustinus lib. 11 ad Bonifacium cap. 3, allatis Apostoli verbis, *Si quid aliter scripsit, id quoque Deus vobis revelabit*, subdit: *Hoc in illo (Cælestio) factum putabatur (a Zosimo) quando se litteris beatæ memoriæ papæ Innocentii, quibus de hac re (scil. de peccato originis) dubitatio tota sublata est, consentire re-*

dum est, quod summo debet disceptari iudicio. Idcirco noverit vestra fraternitas, nihil nos post illas quas^f superius vel litteras vestras accepimus immutasse, sed in eodem cuncta reliquisse statu, in quo dudum (*Scil. sub Innocentio*) fuerant, cum hoc nostris litteris vestræ indicavimus sanctitati, ut illa quæ a vobis ad nos missa erat, obstatio^g servaretur. Subscripsi. Bene valete. Data XII kalend. April. (*Ann. 418, Martii 21*), Honorio Augusto XII consule. Accepta tertio kalendas Maias (*April. 29*).

EPISTOLA XIII.

SEU HONORII CONSTITUTIO AD AGRICOLAM PRÆFECTUM.
Ut septem provinciarum concilium singulis annis Arvalate habeatur.

B (Cum ad doctrinam Pelagianam spectet hæc epistola, cum melius est collocari inter monumenta ad hæresim pertinentia, quæ summo in uno ex inferioribus hujus sæculi tomis colligemus.)

EPISTOLA XIV.

SEU^h COMMONITORIUM ZOSIMI PAPÆ PRESBYTERIS ET DIACONIBUS SUIS RAVENNÆ CONSTITUTIS.

spendit.

^e Garnerius et hic, loco verbi sinuntur, de suo ponens finiuntur, sententiam induxit a veritate atque a Zosimi mente alienam. Perinde intelligendus est hic locus, ac si verbum tractanda repeteretur in hunc modum: *Quæ sunt diu tractanda, nunquam temere tractanda sinuntur.* Ita probat Zosimus nihil a se temere factum, cum dilationem huic negotio permisit, nec finem ei imponere festinavit.

^f Rursum Garnerius ex præjudicata opinione de duplici Carthaginensi concilio, a quo iteratæ ad Zosimum litteræ missæ sint, quod hic deest ita supplavit: *quas vel superius vel nunc.* Sed Zosimum alias ab iis, ad quas nunc rescribit, Afrorum litteras accepisse nullo monumento habemus. Nullum certe aut apud Augustinum aut apud Marium Mercatorem deprehenditur hujus rei vestigium. Superiores vero Zosimi litteræ id unum nos docent, ab ipso, antequam ullas ab Afri litteras accepisset, Cælestii atque Pelagii causam fuisse cognitam, cognitionis hujus gesta per Basilicam in Africam fuisse transmissa, hunc subdiaconum 11 Novembris die, statim, uti probabile omnino est, ab adventu suo, Paulinum Cælestii accusatorem convenisse, ac sexto post die a Paulino per Marcellinum Romanum missum esse libellum seu superiorem epistolam 8, tum vero primum Afros ad Zosimum scripsisse, atque eidem Marcellino subdiacono eas tradidisse litteras, quibus Zosimus modo respondet. Huic gesturum ordini consentaneum magis foret, post illas quas scripsimus, vel litteras vestras quas accepimus. Docet autem Zosimus res in eo statu, in quo erant antequam Cælestii et Pelagii causa a se cognosceretur, remanere; adeoque illis communionem ecclesiasticam, qua privati fuerant, necdum redditam esse.

^g Ita ms. Vatic. At alii libri, remaneret. Porro obstationis nomine id, quod Innocentium rogauerat, intelligere licet. Nam istud ad nos perinde atque ad nostram sedem interpretari nihil repugnat.

^h In edit. Rom. notatur hæc epistola ut ex Cresconio descripta. Illam tamen in hujus scriptoris Bravario canonico ne citatam quidem invenimus. Neque eam etiam genuinum Dionysianæ collectionis exemplum Regium aut in generali titulorum Indico memorat, aut in ipso operis corpore exhibet. In ea autem collectione existat, quam Carolo Magno Hadrianus I dedit, necnon in veteribus exemplis tum

De presbyteris quibusdam rebellibus, et iis qui se eorum societati adjunxerant.

Ex ^a relatione fratris nostri ^b Archidami presbyteri, qualiter suscepti sitis vel quid egeritis, cognovimus, vel qualiter illi suscepti sunt, qui contra canones adversum nos ad Comitatum, nescio qua audentes temeritate, ire voluerunt. Ad quos hæc, quæ nunc misimus, olim scripta feceramus, eorum quas injuriose miserant respondentes epistolis (*Sardicen. conc. c. 8, 9, 10*). Sed quoniam non potuerunt ^c rei in sua, hoc est, in nostra ecclesia Romana, cum nostris compresbyteris commorari, has ad vos illis tradendas litteras destinavimus, in quibus decreto nostro sanximus, memoratos perturbatores omnium ab apostolicæ nostræ sedis communionem alienos fuisse, atque nostra subscriptione prolatam sententiam suscepisse. ^d Illos etiam, qui effrenato huic facto consilioque assensum commodare voluerunt, vestræ

Codicis a Quesnello vulgati, tum collectionis Hispanæ et Isidori, et quibusdam aliis mss. Male in exemplaribus coll. Hadr. inscribitur *epistola ad presbyteros Ravennæ*, et in titulum Indice *de presbyteris Ravennatium* seu *Ravennantium*. Nec melius in coll. Hispan. et Isid. exindeque apud Merl. *ad clerum Ravennensem*, aut apud Crab. et in seqq. edit. concil. *ad clerum et ad presbyteros Ravennatium* prænotatur. Verior est hæc inscriptio, *presbyteris et diaconibus suis Ravennæ constitutis*, quam codicis a Quesn. vulgati exempla suppeditant. Inde omiserat mox memoratus Quesn. vocem *suis*, qua tituli ambiguitas solvitur. Neque vero commonitorium illud ad Ravennenses, sed ad Romanos presbyteros ac diaconos, quos Zosimus ad imperatoris Comitatum miserat, neque Ravennensium, sed Romanorum quorundam rebellium clericorum causa missum est. Ad imitationem Zosimi saltem nonnulli e successoribus ejus operam dederunt, ut Ravennæ haberent aliquos, qui Ecclesiæ negotia curarent. Quocirca Gregorius lib. III, epist. olim 54, scribit, de mota quadam controversia inquisisse se et consuluisse *filios nostros Petrum diaconum atque Gaudiosum primicerium, necnon Michaelium defensorem sedis nostræ, qui pro diversis responsis Ravennam a nostris decessoribus sunt transmissi*.

^a Apud Merl. ut in mss. coll. Hisp. et Isid. his præmittitur ista salutatio: *Zosimus episcopus urbis Romæ commonitorium presbyteris et diaconibus qui Ravennæ sunt*, nisi quod a prædictis mss. abest commonitorium. Cæteræ edit. concil. et Rom. cum mss. coll. Hadr., *Zosimus* (in plerisque edit., *episcopus*) *commonitorium presbyteris*, etc. Si qua prælegendæ esset salutatio, hæc anteponeremus quam mss. Reg. et Colb. præ se ferunt, *Zosimus compresbyteris et diaconibus qui Ravennæ sunt*. Exempla cod. Quesn. in quibus nulla est, sequimur. Et quidem ab hujusmodi commonitoriis seu documentis, quibus quæ faciendæ sint legatis præscribuntur, ut in Hormisdæ scriptis visuri sumus, abesse solet.

^b Apud Quesn., ut in uno mss. Colb., *Archidami*; refragantibus aliis libris. Archidamus iste non alius videtur ab eo, quem Innocentius epist. 14, Aurelio commendat.

^c In mss. coll. Hadr., *non potuerunt compresbyteris commorari*, et in eorum uno commemorari, omissis intermediis. Baronius hos ideo reos dici putat, quia Pelagio faverent. At post edictum Honorii hoc ipso anno Aprilis ultimo die Ravennæ datum, quo Cælestius et Pelagius ab Urbe jubentur expelli, eorumque fautores ad judicem deferendi quibusvis potestas datur, non in-

A charitatis est æstimare qualiter habeantur. Quibus hoc objicere vos debetis, ^e quod juxta canonum præcepta fortiter incurrere, et qualiter presbyteros non decebat, rebelles ^f exstiterere. Vos autem moneamus in speculis esse debere, ^g ne quo eorum prorumpat audacia, quos anathematizatos ^h scit sancta et apostolica Ecclesia. De his vero, qui eorum se societati junxerunt, quid agere debeamus, cum reversi fueritis, consilio meliori tractabimus. (*Et alia manu*.) Data quinto nonas Octobris (*Octob. 3, ann. 418*), Honorio XII et Theodosio VIII augustis consulibus.

EPISTOLA XV.

SEU ⁱ COMMONITORIUM ZOSIMI PAPÆ AD LEGATOS SUOS.

B I. *De appellationibus episcoporum ad Romanæ Ecclesiæ sacerdotem.* — II. *De tractandis presbyterorum et diaconorum causis apud finitimos episcopos, si a suis excommunicati fuerint.*

telligitur quo pacto Pelagii asseclis ad eundem Imperatorem patuerit aditus, ut Zosimum accusarent. Rursum alia ratione, quam in notis sequenti ac subsequenti subjiciemus, eruditi viri conjectura refellectur.

^d Solus Quesn., *Illi etiam*, haud dubie ut orationem ad grammaticæ leges accommodaret. Idem deinde, *qui effrenato horum facto concilioque*. In mss. coll. Hadr., *qui effrenato hujus consilio quæ*, nisi quod in Coislin. secundis curis exstat, *consilio cui*. Unus Colb., *effrenato hujus facto concilioque*. Satis placet quod in altero Colb., *effrenato hujus facti consilio*, sine conjunctione *que*. Hanc retinet Regius, qui etiam *effrenato hujus facti consilio* exhibet. Vulgata lectio, quam in hac varietate servandum duximus, est mss. coll. Hispan. et Isid. Si autem de Pelagii fautoribus hic sermo esset, non quod effrenato facinori, sed quod perverse fidei assensum commodare voluerint, arguendi forent.

C ^e In uno e mss. Harlæis, *debetis eos juxta*; atque huic præpositioni superscriptum est *vel contra*. Unde et Crab. e regione particulae *juxta*, ad marg. annotavit *contra*.

^f In vulgatis, *existere tentaverunt*. Abest *tentaverunt* a mss. coll. Hadr. unde patuit et hic *existere* legendum, et supra *incurrere* idem esse quod *incurrerunt*, quomodo apud Merlinum habetur. Deinde edit. Rom. et concil. *Vos tamen monemus*. Nota et hic rebellionem, non temeritatem fidem reis objectari.

^g Merl., *neque*. Aliæ editiones concil. cum Rom. et pluribus mss., *ne qua*. Præferimus cum uno codice Colb. *ne quo*, quasi *ne aliquo*, faventibus aliis mss. Nam et istud *quo* retinent corruptæ illæ lectiones, quæ habentur in altero Colb., *de quorum prorupta audacia*, etc.; in Regio, *de quo eorum prorupta audacia*; et in Pithæano *ne quorum prærupta audacia quos anathematizatos sciscitet apostolicæ Ecclesiæ*. Ex hac autem postrema lectione Quesnellus istam composuit, quæ videtur a Zosimi mente aliena: *ne aliquorum prærupta audacia, quos anathematizatos esse constat sciscitet scandalum apostolicæ Ecclesiæ. De his vero*. Sane Zosimi non vaga de aliquibus, sed certa et fixa de iis, quos anathemate damnarat, hæc est admonitio.

^h In duobus mss. Colb. et Regio, *scit apostolica*. In Pith. ut mox notatum, *sciscitet apostolicæ Ecclesiæ*. Restituendum videtur, *scitis ab apostolica ecclesia*.

ⁱ E gestis concilii, Carthagine anno 419, sub Maii exitum habiti, descriptum est hoc Commonitorium, seu potius Commonitorii fragmentum, cujusmodi ex-

Fratrī FAUSTINO ^a et filiis PHILIPPO et ASELO presbyteris ZOSIMUS episcopus.

1. Vobis commissa negotia non latent. Vos ita ut nostra, immo quia nostra ibi in vobis præsentia est, cuncta peragite; maxime cum et hoc nostrum possitis habere mandatum, et verba canonum, quæ in pleniorē firmitatem huic Commonitorio inseruimus. Ita enim dixerunt, dilectissimi fratres, in concilio ^b Nicæno, cum de episcoporum appellatione decernerent: « Placuit autem, ut si episcopus accusatus fuerit, et iudicaverint congregati episcopi regionis ipsius, et de gradu suo dejecerint eum, et appellasse videatur, et confugerit ad beatissimum ecclesiæ Romanæ episcopum, et voluerit audiri, et justum putaverit ut renovetur examen; scribere his episcopis dignetur, qui in finitima et propinqua provincia sunt, ut ipsi diligenter omnia requirant, et juxta fidem veritatis definiant. Quod si is qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione sua moverit episcopum Romanum, ut e latere suo presbyterum mittat, erit in potestate episcopi Romani quid velit et quid existimet. Et si decreverit mittendos esse qui præsentibus cum episcopis iudicent, habentes auctoritatem ejus a quo destinati sunt, erit in suo arbitrio. Si vero crediderit sufficere episcopos, ut negotio terminum imponant, faciet quod sapientissimo consilio suo iudicaverit. » ^c (*Sardic. concil. c. 7*).

stat Cod. can. Eccl. Afr., c. 1. Ejusdem præcipua capita Afri in epistola 4, ad Bonifacium, n. 3, summam perstringunt. Illud anno priore, hoc est 418, scriptum esse, atque in gessis concilii Africani, in quo recitatum est, alligatum fuisse docent. De hoc autem concilio sic mense Maio anni 419 loquuntur, ut nuper celebrato. Unde colligere est, Commonitorium in eo recitatum ad annum 418 jam labentem pertinere.

^a Potentinæ in Piceno ecclesiæ, quæ modo diruta est, episcopo.

^b Hoc est Sardicensi, cujus canones etiamnum in veteribus codicibus Morbacensi, Fossatensi et Colberino, Nicæni concilii titulo insignitis, seu Nicænis sub continuata numerorum serie proxime subjectos legimus. Porro hanc confusionem antiquam esse iste Zosimi locus argumentum est. Innocentius tamen Zosimi decessor Sardicensis gesta minime pro Nicænis habuit, ut in ejusdem epistolam 7 observavimus. Verum inter tot ac tantos præsules, qui in Africa tum florebant, nullum exstitisse qui Sardicenses canones nosset, eo magis est mirum, quod Gratus Carthaginensis episcopus Sardicensi interfuerit synodo, ejusque auctoritatem in concilio Carthaginensi l. can. 5, commendavit. Jam ab anno 398 Augustinus epist. olim 163, nunc 44, n. 6, de Sardicensi concilio nihilum audisse se prodiderat. At in toto hoc negotio non minus Zosimum, quam Afros, bona fide egisse palam est. Satis illi erat Afris, qui in Carthaginensi concilio, can. 10, profitentur, atque Cod. can. Eccl. Afr., c. 13, repetunt, *A nobis veterum statuta debere servari*, Sardicensis synodi proponere auctoritatem. Neque ipsi metuendum erat, ne decreta respuerent, quæ primatem suum præsentia sua comprobasse didicissent. Tantum ea de causa decretis illis, quæ Zosimus Nicæna appellat, concedere se non posse epist. 2, ad Cælestinum, n. 4, scribunt, quia id, inquit, *in nulla invenimus patrum synodo scriptum*. Si igitur hoc tam gravi in synodo constitutum reperissent, eos statim Zosimi

2. De appellationibus autem clericorum ^d, id est minoris loci, quid acturi sitis, est ipsius synodi certa responsio. De qua re quid acturi sitis, credidimus inserendum: quod taliter dictum est. Hosius episcopus dixit: « Quid me adhuc movet, reticere non debeo. Si episcopus quis forte iracundus, quod esse non debet, cito aut aspere commoveatur adversus presbyterum sive diaconum suum, et exterminare eum de ecclesia voluerit, providendum est ne innocens damnetur aut perdat communionem. Habeat potestatem ejectus, ut finitimos interpellet, causa ejus audiatur et diligentius tractetur; quia non oportet negare ei audientiam petenti: et ille episcopus, qui juste aut injuste eum rejecit, patienter accipiat, ut negotium discutiatur, ut aut probetur ejus aut emendetur sententia, etc. » (*Sardic. concil. c. 17*).

3. (*His adjectum erat quartum caput*), de Urbano episcopo excommunicando, vel etiam Romæ vocando, nisi ea, quæ videbantur corrigenda, corrigeret (*Bonifac. I, epist. 1, n. 2*).

EPISTOLA ^e XVI.

De scriptis judiciorum regulis, adeo ut sacerdotibus presentibus laicis iudicentur, et accusato imponatur necessitas adversarium suum quærendi et ad iudicium deducendi.

voluntati obsecuturos fuisse quis dubitet? Ex hujus controversiæ occasione illos operam dedisse observant eruditi, ut canones in ecclesia sua recepti in unum codicem, quem etiamnum habemus, colligerentur, quo nimirum nihil ab ipsis deinceps exigeretur, quod ecclesiæ suæ regulis ac disciplinæ consentaneum non foret.

^e Hic, ut ex epistola 1 ad Bonifacium n. 2 discimus, sequeretur alterum caput, *Ne ad Comitatum episcopi navigent*; idque pariter Sardicensis synodi canone 8, fulcire Zosimus potuit, sicut et Innocentii literis ea de re scriptis, quas concilium Carthaginense Cod. can. Eccl. Afr., c. 94, confirmasse dicitur.

^d Nomine clericorum minoris loci presbyteros ac diaconos a Zosimo intelligi liquet tum ex subnexo Sardicensi canone, tum ex Afrorum epistola 1, ad Bonifacium, n. 3, ubi hoc tertium Commonitorii hujus caput sic summam exhibent: *Tertium de tractandis presbyterorum et diaconorum causis apud finitimos episcopos, si a suis excommunicati perperam fuerint*. His consentaneum est quod Afri anno 416 in Milevitano concilio, can. 22, decreverunt, quodque Codici can. Eccl. Afr., c. 28, insertum est his verbis: *Placuit ut presbyteri, diaconi vel cæteri inferiores clerici in causis, quas habuerint, si de iudicii episcoporum suorum questi fuerint, vicini episcopi eos cum consensu sui episcopi audiant, et inter eos definiant ab eis adhibiti episcopi*. Sed in eodem canone subjecerunt: *Ad transmarina autem qui putaverit appellandum, a nullo intra Africam ad communionem admittatur*. Quod Romana sedes non probavit.

^e Binius epistolam hanc ex antiquo Weingartenensis monasterii codice eruit. Eam ipse ac post illum Labbeus a cæteris valde discrepantem, adeoque suspectæ fidei, iudicavit. Vereor tamen, ut hanc discrepantiæ speciem non auctoris, sed librarii imperiti stylus induxerit. In Zosimi ætate convenit consularis ejus nota. Nec inficiandum est vim illam, qua Zosimus id quod non probat acriter reprehendere solet, ab ejus capite ad calcem apparere.

Zosimus episcopus per ^a Byzacium constitutis dilectissimis fratribus in Domino salutem.

1. Miror vos nullam reverentiam nostri nominis præstare fastigio, nec honorem episcopatus talem deferre, qualis debet ab iis [*Foris*, debet iis] servari, quorum hic honor est. Judicaturi laici de episcopis ^b sedent, et hoc vestrum dicitis esse concilium, ubi non sacerdos laicum, sed laicus permissione vestra iudicaturus interest sacerdotem. Non enim sibi poterit, quamvis honoratus fuerit, laicus tantum de quovis honore blandiri, ut merito interfuisse videretur ^c, quod erat constitutum ecclesiasticum. Adde quod teloniarum sive ^d temoniarum etiam nomen inseritur, et iudicium in episcopum ab hac con-

^a In archetypo *Byzantium*, corrupte. Neque enim hic urbs, sed provinciæ designatur: et ut *Byzantium* mutato nomine Constantinopolis appellaretur, usi jam pridem receptum erat. In Africa autem celebris erat Byzacena provinciæ, in qua multa concilia circa hoc tempus habita Ferrandus diaconus in Breviario citat, puta Suffutulense c. 2; Septimunicense c. 11, etc.; Marazanense c. 44, etc.; Themitanum c. 61, etc.; Zellense seu Teleptense hoc ipso anno 418 celebratum.

^b In concilio Aquileiensi apud Ambrosium, n. 51, ipsius Ambrosii hoc fertur effatum: *Sacerdotes de laicis iudicare debent, non laici de sacerdotibus*: nec non istud num. 52: *Per hoc quoque et in hoc ipso damnandus est (Palladius) qui laicorum expectat sententiam; cum magis de laicis sacerdotes debeant iudicare*. Idem præsul epist. 21, n. 2, Valentinianum seniores laudat, quod non solum sermone, sed etiam legibus suis sanxit, in causa fidei vel ecclesiastici aliquis ordinis cum iudicare debere, qui nec munere impar sit, nec jure dissimilis. Quibus et illud addit: *Quin etiam si alius quoque argueretur episcopus, et morum esset examinanda causa, etiam hæc voluit ad episcopale iudicium pertinere*. Jam antea Constantinus imperator Cod. Th. lib. xvi, tit. 2, lege 12, anno 355, data constituerat, ne quis episcopus apud iudices publicos accusaret, sed eorum causæ aliorum episcoporum iudicio definirentur. Quam constitutionem Hilarii Pictaviensis episcopi rogatu datam Baronius putat. Certe is Confessor libello 1, ad Constantium, n. 1, enixe eum deprecatur, *provideat et decernat, ut omnes ubique iudices, quibus provinciarum administrationes creditæ sunt, ad quos sola cura et sollicitudo provinciarum pertinet, religiosa se observantia abstinant, neque posthac præsumant atque usurpent et putent se causas cognoscere clericorum*. Subinde et S. Martinus apud Treviros constitutus, Sulpitio lib. II teste, Maximo imperatori dixit, *Novum esse et inauditum nefas, ut causas Ecclesiæ iudex sæculi iudicaret*. Legenda Leonis Bituricensis episcopi et sociorum epistola a Sirmundo to. 1, concil. Gall. ad annum 454 relata, qua clericos ad examen sæculare transientes, ut sacræ legi et sacerdotali ordini contumeliosos, a sacris liminibus expulsos a cœlesti altari arcent. Specialis quidem hic notatur causa, non qua episcopi ad iudicium sæculare provocentur, sed qua in iudicio episcopali etiam laici inter episcopos iudices sedeant. Sed et hoc reprobat concilium Hispalense II, c. 9, ubi postquam indecorum esse asseruit *sæculares in ecclesia iudicare*, subdit: *In uno eodemque officio non decet dispar professio. Quod etiam divina lege prohibetur dicente Moysè: Non arabis in bove et asino simul, id est, homines diversæ professionis in officio uno non sociabuntur*.

^c Supple iudicio. Ivo p. 16, cap. 12, velut ex Cahilonensi concilio, c. 6, laudat hoc decretum: *Quando*

Agregatione collegitur. Sedent publicani homines, et auditur episcopus, et ^e talibus quid fas non est facientibus vobis auditur. Illud quoque quis non rideat, immo non doleat; cum taliter ecclesiasticam videat regulam ^f titubare, et vigorem canonum ad hoc esse dejectum? Quando hoc et ubi factum docetur? exemplum quæ ætas meminit, quis sacerdos audivit? cum fuerint innumeri, qui, amplissimis abdicatis honoribus, ita potentiam refutaverint sæcularem, ut vel minimi nominis clerici ^g maluerint sustinere, nec aliquid prioris dignitatis ambitu iudicari, et cede iudicibus vera et certa præscriptio. Quid vultis de consensu iudicem laicorum? vel clerici, qui hoc solum nomen sine pristinas ne sæcularitates gloria erube-

^B ea quæ canonica sunt ventilantur, vel quando regularia ventilantur, neque aliquos laicos nisi religiosos interesse oportet, et nisi hos tantummodo, qui in propria appellantur persona. Ubi laici, ne ecclesiasticis iudiciis intersint, non sine exceptione prohibentur.

^d In vulgatis, *temoniarum*: restituendum fuisse *temoniarum* non ambiget, qui vocis huius potestatem perspectam habuerit. *temoniarum* mentio fit Cod. Th. lib. vi, tit. 4, leg. 21, et lib. vii, tit. 18, leg. 3. Eorum munus inter sordida censebatur, ut liquet tum ex his Arcadii imp. Cod. Th. lib. vi, tit. 26, leg. 11: *Quamvis innumeris legibus scripturarum gloria decoretur, jubemus tamen ut primo sit eorum securæ possessio ab omnibus sordidit munioribus... nec ullam temonis patiatur injuriam; tum ex illis Constantini imp. ibid. tit. 55, leg. 3: Quibus omnibus condonamus ne exactorem vel turmariorum, quos capitularios (quia censum exigunt capitum) vocant, curam subtrant; vel obsequium temoniarum: sed maxime ex dictis Arcadii ibid. lib. xi, tit. 16, leg. 14: Eos qui ibidem peragendis signandisque responsis nostræ mansuetudini obsecundant, omnium vilium munerum ac totius capitulariæ, sive ut rem, quam volumus intelligi, communi denuntiatione signemus, temoniaræ functionis fieri jubemus exsortes. Quocirca temonarii commune est vectigalia exercentibus atque exigentibus vocabulum. Hinc Tillemontius episcopum illum, de quo Zosimi sermo est, non secus atque Paulum Cataquensem, cuius Augustinus epist. olim 124, nunc 96, n. 2, meminit, vectigalium fuisse censet redemptorem, Ideoque huiusmodi hominum subditum esse examini, quo æquiores possent episcopi de illo ferre sententiam, aut fraudes lisco factas Ecclesiæ non probari palam facerent. Quamquam Carthaginensi in concilio can. 13 cautum jam fuerat, *ut episcopi et presbyteri et diaconi vel clerici non sint conductores, neque procuratores; neque ullo turpi vel inhonesto negotio victum quærant: quia respicere debeant scriptum esse: Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus*. Sed aliquem, qui antequam in clerum promoveretur, hæc munia exercuisset, hic notari nihil repugnat.*

^e Legendum ni fallor, et a talibus, quod fas non est, patientibus vobis auditur.

^f Verbi titubare idem usus cernitur in his Zosimi epist. 13, n. 1, ubi de sede sua dicit: *Nec patitur aliquid privilegii aut aliqua titubare aura sententiæ*.

^g Hunc locum, qui mancus in multis aut mendosus est resarciri sic liceret: *ut vel minimi nominis clerici honore jacturam maluerint sustinere, nec a laicis prioris dignitatis ambitu iudicari. Ecce iudicibus vera et certa præscriptio. Quid vultis de consensu iudicem laicorum? vel clerici, qui hoc solum nomen sine pristina sæcularitatis gloria erubescitis audire? Quid vultis, certe indulgetis, etc.*

cit audite. Quid vobis, certe indulgete si dicam, cum A ferre qui arguit. Unde hoc invicem scriptum ad iudicaturi cum talibus consiletis?

2. Illud autem non nobis præmittendum videtur, præsertim cum hoc nulla acerbitas fecerit iudiciorum, nullus ordo meminert, ut quærendi adversarium suum alicui necessitas imponatur, et ad iudicium deducendi; cum ille ultro se debet a in-

vestram transmisimus charitatem per fratrem et coepiscopum nostrum Numunianum. Bene valete, fratres, et ad latus: XVI kalendas Decembris (Anno 418, Novemb. 16), Honorio XII et Theodosio VIII consulis augustis.

^a Inmo ipse accusator, si intra tempus legibus præscriptum adesse neglexerit, mulctatur Cod. Th. lib. IX, tit. 36, et concilium Carthaginiense III, can. 7

episcopi accusatorem, qui causæ dicendæ præscriptis diebus defuerit, a communione removet.

APPENDIX

AD OPERA S. ZOSIMI PAPÆ.

NOTITIA

SCRIPTORUM NON EXSTANTIUM, QUÆ AD ZOSIMUM PAPAM ATTINENT.

(D. Coustant. Epist. Rom. Pont. tom. I.)

I.

Hic recolare satis est Pelagii litteras una cum libello fidei ipsius, necnon epistolâ Praylii Hierosolymitani episcopi ad Innocentium missas, sed eo defuncto successori illius Zosimo redditas, nec opus est repetere, quæ de illis ad calcem epistolarum Innocentii disse-

II.

2. Innocentio pontifice, ut jam observavimus, Cælestius Carthagine accusatus, ibique communione ecclesiastica privatus, ab hac sententia credidit appellandum. Sed appellatione sua neglecta (Mar. Merc. Common., c. 1), Ephesum primum, ubi presbyterii locum per obreptionem petiit, tum Constantinopolim contendit. Tandemque fere post sexennium Romam se conferens, Zosimo pontificatum ineunti libellum obtulit, ab eoque petiit audiri. Hoc in libello cum fidem suam a Trinitate unius deitatis ad mortuorum resurrectionem, qualis futura est, explicuisset, ubi ad id, de quo agebatur, ejus pervenit sermo, præmisit: Si quæ vero præter fidem questiones natæ sint, de quibus esset inter plerisque contentio, non ego quasi auctor alicujus dogmatis delibuit hoc auctoritate statui, sed ea quæ de Prophetarum et Apostolorum fonte suscepti, vestri apostolatus offerimus probanda esse iudicio; ut, si forte ut hominibus quispiam ignorantia error obrepserit, vestra sententia corrigatur. Eodem in libello, teste Augustino lib. de Gratia Christi c. 33, Cælestius parvulus et baptizari in remissionem peccatorum confessus est, et negavit ullum habere originale peccatum. Ipsa verba, quibus id professus est, idem Doctor lib. de Pese. Orig. c. 5 et 6 refert in hunc modum: Infantes autem baptizari in remissionem peccatorum, secundum regulam universalis Ecclesiæ et secundum Evangelii sententiam confitemur: quia Dominus statuit regnum cælorum non nisi baptizatis posse

B conferri. Quod, quia vires naturæ non habent, conferri necesse est per gratiæ libertatem. In remissionem autem peccatorum baptizandos infantes non ideo diximus, ut peccatum ex traduce firmare videamur; quod longe a catholico sensu alienum est: quia peccatum non cum homine nascitur, quod postmodum exercetur ab homine: quia non naturæ delictum, sed voluntatis esse monstratur. Et illud ergo confiteri congruum, ne diversa baptismatis genera facere videamur; et hoc præmunire necessarium est, ne per mysterii occasione, ad Creatoris injuriam malum antequam fiat ab homine, tradi dicatur per naturam.

3. Reliqua libelli hujus verba excidisse eruditorum, qui Joannem Garnerium præcesserunt, communis est sententia. Is tamen Dissert. 5 in Mar. Mercatorem, pag. 515, primam ac maximam ejus partem haberi putat Sermoni Augustini alias 190 (leg. 191) de Tempore insertam; adeo ut si huc parti subjungantur verba ex Augustino proxime descripta, nihil jam ipsi ad integritatem totius libelli desiderandum videatur. Alii quidem prædictam citati Sermonis partem ad Pelagii libellum pertinere censent: sed ille inter hanc portionem ac Pelagii libellum eas deprehendit diversitates, quibus, nec unum opus, nec unius esse iudicat. Et ut id ipsum aliis persuadeat, libellum Pelagii in una columna, et quod Augustini Sermoni 191 de Tempore insertum est in altera e regione posita repræsentat, ac varietates utrobique occurrentes Italico caractere distinguit. Verum hæc adeo leves raræque sunt, ut in uno specimine purum Pelagii libellum, in altero vero eundem libellum minus purum, et ab eo qui Sermonis memorati exordium composuit, interpolatum exhiberi merito quique sentiat.

III.

4. Cum hunc Cælestii libellum ac prædicta Pelagii